

ОЮУТОЛГОЙН ОРДЫГ АШИГЛАХ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ГЭРЭЭНИЙ ТӨСЛИЙН АЛБАН БУС ШҮҮМЖ, ЗАРИМ ХАРЬЦУУЛАЛТ

Н. Түвшинтөгс, Г. Чулуун

Оюутолгой ордыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээний төсөл нийтэд ил болсны дараа иргэд, холбогдох төрийн бус байгууллага, улстөрийн зарим нам хөдөлгөөн, салбарын мэргэжилтэн, эрдэмтэн судлаач, төрийн зүтгэлтнүүдийн зүгээс олон талт “албан бус хэлэлцүүлэг” идэвхтэй өрнөж байна. Тэдгээрээс, шийдвэр гаргагчдын анхааралд толилуулан хүргэх нь зүйтэй гэж үзсэн асуудлуудыг бид сонгон түүвэрлэж нэгтгэв.

Нэгтгэсэн материалд орсон үнэлгээ дүгнэлтүүдэд ихэнхдээ шүүмжлэх аяс давамгайлсан нь талуудын нийтлэг бодомжийн илэрхийлэл, еранхий нэг дүр зураг болж байна. Тиймээс бэлтгэсэн материалаа бид “... шүүмж” гэж нэрлэв. Шүүмжид, жишээ нь, Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээний олон заалт Монгол Улсын хуулийг зөрчсөн тухай өгүүлжээ. Тухайн нэг заалтын хууль зөрчсөн эсэх нь тодорхой судалгаа дүгнэлтээр нотлогдох ёстой ба эл судалгаагаараа бид шүүмжлэгчдийн зүгээс гарсан нийтлэг санаа бодолд, иргэдийн идэвхи санаачилга гэдэг утгаар нь уян хатан хүндэтгэлтэй хандах учиртайг эш болгон, улмаар тэдгээрийг тоймлон нэгтгэхийг зорьсон болно.

Хөрөнгө оруулалтын гэрээний талаархи нэгдсэн үнэлэмжийг нэгмөр тодорхойлох нь холбогдох эрхээр хангагдаагүй субъектийн эрхлэх үйл ажиллагаа биш. Тэгээд ч, урт хугацаатай томоохон гэрээний шинжээчийн багийн асуудал нь салбарын мэргэшсэн судлаачид бүхий шилмэл бүрэлдэхүүнийг шаардана. “Оюутолгой ордыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээний төслийн албан бус шүүмж, зарим харьцуулалт” нь Хөрөнгө оруулалтын гэрээний чиглэлээр хийгдэж байгаа судалгааны мэдээлэл боловруулах багц ажлын зөвхөн нэг бүрэлдэхүүн хэсэг юм. Цаг хугацааны шахуу байдалд холбогдох мэдээллийн урсгалаас “шүүж” гаргасан бидний эл түүвэр харьцуулалт ч агууламжийнхаа хувьд бүрэн гүйцэд болж чадаагүй гэдгийг анхаарна уу. (Ашигласан материалын жагсаалтыг хавсаргав.)

Доорхи материалыг эмхтгэж бэлтгэхдээ бид гарын дор ашиглахад дөхүүтэй байх талаас нь бодолцож Хөрөнгө оруулалтын гэрээний шүүмжлэлд өртсөн заалтуудыг Төсөлд байгаагаар нь түүвэрлэн оруулав. Заалтын агуулгыг хэт хураангуйлснаар утга санаа нь зарим талаар бүрхэг болно гэж үзэв.

* * *

А) Хөрөнгө оруулалтын гэрээний төсөлд

Гэрээний удиртгал хэсгийн эхний абзац –д “талуудыг тодорхойлох” –доо:

Нэг талаас, Монгол Улсын Засгийн газраас эрх олгосноор түүнийг төлөөлж Монгол Улсын Сангийн сайд, Эрдэс баялаг, эрчим хүчний сайд, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд /цаашид хамтад нь “Засгийн газар” гэх/ ... гэжээ.

Шүүмжлэх үндэслэл (ШҮ)

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 39 –ийн 1 дэх заалтыг зөрчсөн гэж үзэх үндэстэй. Монгол Улсын Засгийн газар нь олон улсын гэрээтэй адил хүчин төгөлдөр байх [тийм] гэрээг Монгол Улсад бүртгэлтэй аж ахуйн нэгжтэй байгуулж байгаа нь Олон улсын гэрээний тухай хуулийн 3.1 – дэх заалтыг зөрчиж байна. [1]

Тодотгол, тайлбар (ТТ)

Гэрээний хариуцлагыг монголын талаас хэн хүлээхийг бүрхэгдүүлсэн гэж үзэж болохоор байна. Гэрээг олон улсад дагаж мөрддөг концессийн гэрээний зарчимд нийцүүлэх хийх нь зүйтэй юм. [1]

Олон улсын гэрээний тухай Монгол Улсын хууль (1993) нь Засгийн газар хоорондын (улс гүрний гадаад харилцааны) асуудлыг зохицуулахад чиглэсэн агуулгатай тул энд төдийлэн хамааралтай бус. Тэнд, “Олон улсын гэрээ” гэж Монгол Улс, Монгол Улсын Их Хурал болон Монгол Улсын Засгийн газраас гадаадын нэг буюу хэд хэдэн улс, тэдгээрийн Засгийн газар, олон улсын байгууллагатай тодорхой асуудлаар харилцан эдлэх эрх, хүлээх үүргийг тодорхойлон тогтоосон, **олон улсын эрх зүйгээр зохицуулагдах** хоёр буюу олон талын, бичгээр үйлдсэн тохиролцоог хэлнэ” гэж заасан.

Гэрээний заалт 1.1.

Хөрөнгө оруулагч нь хувь нийлүүлэгчдийн хоорондын зээлийн дагуу Айванхоу Майнз Лтд болон Рио Тинтогийн санхүүжилтээр Оюутолгой төсөлд ихээхэн хэмжээний хөрөнгө оруулалт оруулсан. Энэхүү гэрээний 16.20 -д заасны дагуу уг гэрээ нь хүчин төгөлдөр болох өдрөөс эхлэн мөрдөгдөж, **эхний ээлжинд 30 жилийн** хугацаанд хүчинтэй байна. [1]

(ШҮ)

Ашигт малтмалын тухай хуулийн 29.3 –д хөрөнгө оруулалтын хэмжээгээр гэрээний хугацааг 30 жилээр заасан нь ихээхэн шүүмжлэл дагуулж байна. [1]

(ТТ)

Хөрөнгө оруулалтын гэрээний хугацааг ордын ашиглалтын нөөц, уурхайн хүчин чадал, ашиглалтын хугацаатай уялдуулж тодорхойлох нь илүү зөв болов уу. [1]

Талууд оролцооныхоо хувиар хөрөнгө оруулалтын зардлыг хариуцаж байхаар, тодруулбал, хайгуулын ажлыг төр хийсэн бол 50 хүртэл, хийгээгүй бол 34 хүртэл хувь байхыг хуульчилсан нь Орлогын ашиглалтаас олж болох татварын дараах чөлөөт ашгийн хуваарилалтад монголын тал ахиу хэмжээгээр оролцож байх зорилгоор төрийн оролцооны дээрх хэмжээг тогтоосон нь буруу биш (хуулийн заалтыг зөвтгөсөн утгатай) юм. [2]

Гэрээний заалт 1.3.

Энэхүү гэрээний 1.3 -д заасны дагуу (2.1 болон 2.22 -т тодорхойлсоноор) албан татварууд нь тогтвортой мөрдөгдөх болно. Энэхүү гэрээ байгуулагдсанаас хойш хөрөнгө оруулагчид илүү таатай нөхцөл олгосон аливаа хууль тогтоомж Монгол Улсад батлагдвал, эсхүл тийм олон улсын гэрээнд Монгол Улс нэгдэн орвол, тухайн таатай нөхцлийг эдлэх хүсэлтээ Хөрөнгө оруулагч Засгийн газарт бичгээр гаргаж болно. Энэ тохиолдолд:

- 1.3.1. 1.3.2-т зааснаас бусад тохиолдолд тухайн хууль тогтоомж, олон улсын гэрээ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн Хөрөнгө оруулагч уг таатай нөхцлийг эдлэх болно.
- 1.3.2. Хөрөнгө оруулагчид илүү таатай нөхцөл олгосон тухайн хууль тогтоомж, олон улсын гэрээнд өөрчлөлт орсноор уг таатай нөхцөл хүчингүй болсон тохиолдолд Хөрөнгө оруулагч нь энэхүү 1.3 -р зүйлд заасны дагуу тухайн нөхцлийг эдлэх хүсэлтээ Засгийн газарт бичгээр гаргаснаас өмнө эдэлж байсан нөхцлөө тухайн өөрчлөлт хүчинтэй болсон өдрөөс шууд буцаан эдлэх болно.

(ШҮ)

AMTX –ийн татварын тогтворжилтын зүйлээс давсан утга агуулж байна. [1]

(ТТ)

Татварын тогтворжилтын орчинг 30 жилээр бус зөвхөн хөрөнгө оруулалтыг нөхөх хугацаагаар хязгаарлах боломжтой. [1]

Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээг 10 жилээр хийж, өөрчлөгдсөн нөхцөл байдлыг гэрээнийхээ сунгалтаар зохицуулаад явж болох юм. [2]

Хөрөнгө оруулалтын гэрээг 30 жилээр хийж, энэ хугацаанд өнөөдрийн татвар, төлбөрийг өөрчлөхгүй тогтвортой мөрдөх ба хэд хэдэн татвараас чөлөөлөхөөр төсөлд тусгасан нь байж болшгүй зүйл. [5]

Гэрээний заалт 1.6.

Засгийн газар нь төрийн өмчит компани болох Эрдэнэс МГЛ ХХК -аар дамжуулан Хөрөнгө оруулагчийн энгийн хувьцааны 34 хувийг өмчилнө. Энэхүү гэрээний 16.8 -д заасны дагуу энэхүү **гэрээ сунгагдсанаас хойш 1 жилийн дотор** хоёрдугаар хавсралт болох Хувь нийлүүлэгчдийн гэрээнд харилцан тохиролцсон нөхцлөөр Хөрөнгө оруулагчийн энгийн хувьцааны 16 хувийг Засгийн газар нэмж өмчлөх эрхтэй.

(ШҮ)

АМТХ –д (5.3, 5.5 дахь заалтууд) төрийн өмчийг эзэмшүүлэх гэрээний эрх зүйн зохицуулалтын механизмыг буруу хуульчилсан учраас Монгол Улсын Засгийн газар төрийн өмчийг эргүүлэн өндөр үнээр худалдан авах нөхцөл байдал үүссэн байна.

(ТТ)

Урьдчилсан хөрөнгө оруулалт 1 млрд. доллар, нэмэлт хөрөнгө оруулалт 5 млрд. доллар, бүгд 6 млрд. доллар Засгийн газрын 34% -ийн эзэмшлийн өр 2.06 млрд. доллар, жилийн 9.9% -ийн хүүгийн төлбөр 8 жил (3 жилд нь барьж байгуулна, 5 жилд алдагдлыг шилжүүлэх) -д 1.61 млрд. доллар буюу бүгд 3.65 млрд доллар болно. 8 дахь жилээс ногдол ашиг хуваарилагдаж Засгийн газар өрөө төлж эхэлнэ.

Зээлийн үлдэгдлийг нөхөн төлж дуустал Монгол Улс ногдол ашиг болон хөрөнгийн эргэн төлөлтийг авахгүй учраас өөр шинэ ашигтай хувилбарыг олж сонгох асуудал гарч ирж байна. Үүнд:

- 10% -ийн хяналтын багцийг баялгаа үнэлж эзэмших;
- 5% -ийн энгийн хувьцааг хөрөнгийн биржээр дамжуулж Монгол Улсын иргэнд эзэмшүүлэх;
- эсвэл, бүтээгдэхүүн хуваах зарчим хэрэглэх

30 жил болоод гэрээ сунгагдана. 31 дэх жилээс 16% -ийг нэмж өмчлөх эрхтэй гэж заасан нь Монголын талын эзэмшлийг анхны хөрөнгө оруулалтаа нөхсөний дараа 50% болгох тухай заасантай авчалдахгүй байна. ОХУ –д мөрдөгдөж байгаа концессийн гэрээгээр, хөрөнгө оруулагч нь 25 – 30 хувийг 5 жилд, 50 хувийг 15 жилд, 70 – 100 хувийг 20 жилд тус тус төрийн эзэмшилд шилжүүлдэг. Тийм учраас, энэ жишгээр, дурдсан 50 хувийг 15 жилд багтаан төрийн эзэмшилд шилжүүлэх нь зүйтэй гэж үзнэ.

Гэрээний заалт 1.8.

Энэхүү гэрээ болон хувь нийлүүлэгчдийн гэрээнд талууд гарын үсэг зурж Хувь нийлүүлэгчдийн гэрээний дагуу Хөрөнгө оруулагчийн нийт хувьцааны **34 хувьтай тэнцэх хэмжээний энгийн хувьцааг** Засгийн газарт олгосноор цаашид Оюутолгой төсөлд Засгийн газрын оролцоог бий болгох болон хөрөнгийн биржээр хувьцаа арилжаалахтай холбоотой үүргээс (Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5.4,5.6 дугаар зүйлд заасны дагуу

хүлээх үүргийг оролцуулан) Хөрөнгө оруулагчийг бүрмөсөн чөлөөлнө.

(ШҮ)

Гэрээнд Монголын Төрийн эзэмшлийн хувьцааны төрөл (давуу, энгийн, алтан) -ийг нь нарийн судалж заагаагүйгээс 10 орчим жилийн хугацаанд Монголын Засгийн газарт ноогдол ашиг хуваарилагдахгүй байх, Монголын Засгийн газар компанийн удирдлагын шийдвэрт нөлөөлж чадахгүй байх, ноогдол ашиг хуваарилсан ч, Монголын Төр хамгийн сүүлд ноогдол ашиг хүртэх, магадгүй ... бүр хүртэхгүй байх эрсдэлтэй байдал бий болжээ. Мөн, Хөрөнгө оруулагчийг хөрөнгийн биржээр хувьцаа арилжаалахтай холбогдуулан хүлээх аливаа үүргүүдээс бүрэн чөлөөлсөн байна.

Хөрөнгө оруулагчийг Хөрөнгийн бирж дээр хувьцаа гаргах үүргээс бүрмөсөн чөлөөсөнөөр АМТХ –ийн 5.6 дахь заалтыг зөрчиж, 2 намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн амлалт болсон стратегийг ордуудыг зах зээлийн эргэлтэнд оруулах, иргэн бүрт эх орны хишиг хүртээх зорилтууд үгүйсгэгдэж, монголчуудын хувьцаа эзэмших боломжийг хаасан шинжтэй байна. Дээрх зорилтууд Засгийн газрын мөрийн хөтөлбөрт орсон учраас ингэж болохгүй. Мөн, Оюутолгойн төслийн хөрөнгө оруулалтын талаархи мэдээллийг Хөрөнгийн биржээр дамжуулан ил тод тайлагнах, олон нийтэд мэдээлэх боломжийг хязгаарласан байна.

(ТТ)

Компанийн хувьцааг үндсэнд нь давуу (preferred) болон энгийн (common) гэж ангилна. Давуу эрхтэй хувьцааны давуутай тал нь компани хувьцааны ноогдол ашиг хуваарилах үед түүний эзэмшигчид нь хамгийн түрүүнд ноогдол ашиг хүртдэг. Энэ утгаараа “давуу” гэсэн тодотголтой байдаг. Гэхдээ ихэнх давуу хувьцаа эзэмшигчид компанийн шийдвэр гаргалтад саналын эрхгүй байдаг. Цөөн тохиолдолд, зарим давуу хувьцаа эзэмшигчид шинээр хувьцаа гаргах, компани нөгөө компанид нэгдэх, нэгтгэх, компанийн захирлыг сонгох зэрэг онцгой асуудалд саналын эрх олгогддог. Давуу хувьцаа эзэмшигчийн ноогдол ашгийн хэмжээ нь эрсдэл багатай, тогтвортой байдаг. Хувьцааны үнийн хэт өсөлт, хэт бууралтаас шалтгаалсан ашиг, эрсдэл давуу хувьцаа эзэмшигчид нөлөөлөл багатай тул хувьцааны тогтмол ноогдол ашгаа хүртдэг.

Энгийн хувьцаа эзэмшигчид нь компанийн шийдвэр гаргалтад саналын эрхтэй байдаг ч ноогдол ашиг хуваарилах үед хамгийн сүүлд ноогдол ашиг хүртдэгээрээ сул талтай. Өөрөөр хэлбэл давуу хувьцаа эзэмшигч ноогдол ашгаа хүртсэний дараа энгийн хувьцаа эзэмшигч өөрийн ноогдол ашгаа хүртдэг. Түүнчлэн компанийн үйл ажиллагаа, хувьцааны үнэ зэрэг нь энгийн хувьцаа эзэмшигчид маш их нөлөөлдөг. Тухайлбал хувьцааны ханш өсвөл энгийн хувьцаа эзэмшигч тэрхүү өсөлтөөс шалтгаалсан нэмүү ноогдол ашиг хүртэх (гэхдээ давуу хувьцаа эзэмшигчид ноогдол ашгаа хүртсэний дараа) ба эсрэгээр, хувьцааны ханш эрс унан, компанийн үйл ажиллагаа муудах үед ноогдол ашиг хүртэхгүй (давуу хувьцаа эзэмшигч ноогдол ашгаа хүртэнэ). Өөрөөр хэлбэл энгийн хувьцаа эзэмшигчийн ноогдол ашиг нэлээд эрсдэлтэй гэж ойлгож болно.

Эдгээрээс гадна алтан хувьцаа (golden shares) гэж бий. Алтан хувьцаагаар компанийн удирдлагын зөвлөлд санал өгөх, оролцох, нөлөөлөх эрх түүний эзэмшигчид олгогдоно. Дэлхийн туршлагаас үзэхэд Засгийн газар өөрийн чухал объектууд, үйлдвэрүүдийнхээ алтан хувьцааг эзэмшдэг. Ийм энгийн тодорхойлолтуудаас үзэхэд Монголын Төр хөрөнгө оруулагчийн ямар төрлийн хувьцааг энэ гэрээгээр эзэмших нь огт тодорхойгүй байгаа юм. Тэр ч бүү хэл уг гэрээгээр Засгийн газар өөрийн чухал объект болох Оюу толгойн ордынхоо алтан хувьцааг ч эзэмших эрхгүй мэт байна. Эдгээр тодорхой бус байдлаас шалтгаалж Монголын төрд ногдох ноогдол ашгийн хуваарилалтын үр ашиг маш бага байх

болно. Жишээ нь, ил уурхай ашиглалтад орох 2010 оноос эхлэн үйлдвэр анхны хөрөнгө оруулалтаа нөхөх хугацаанд (магадгүй 2016-2017 он хүртэл) Монголын Төр ямар ч ноогдол ашиг хүртэхгүй байх магадлал өндөр байна.

Монгол Улс энгийн хувьцаа эзэмшигчийн хувьд ноогдол ашиг, үндсэн хөрөнгө, хөрөнгө оруулалтын бодлого зэрэгт нөлөөлөх боломжтой байх үүднээс хяналтын багц хувьцааны 10 хувийг эзэмших эрх олж авах, АММИ компанийн 10 хувийн энгийн хувьцааг хөрөнгийн биржээр дамжуулан Монгол Улсын иргэдэд эзэмшүүлэх нь зөв юм.

Гэрээний заалт 1.10.

Энэхүү гэрээнд заасан нөхцлөөр Хөрөнгө оруулагч нь Оюутолгой ордын 6709А тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд орших далд аргаар олборлох талбайн ашигт малтмалын нөөцийг улсын нөөцийн нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлж, техник, эдийн засгийн үндэслэлийг одоо мөрдөгдөж байгаа холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад хянуулахаар хүргүүлсний дараа далд уурхайн хэсэгт ашигт малтмал олборлох болон боловсруулах үйл ажиллагаа явуулах онцгой эрхтэй. Нөөцийг бүртгэхээс хүндэтгэх шалтгаангүйгээр татгалзах, эсхүл хойшлуулахгүй бөгөөд геологи, уул уурхайн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад нөөцийн мэдэгдэл болон техник, эдийн засгийн үндэслэлийг Хөрөнгө оруулагч нь хүргүүлсэн өдрөөс хойш 90 хоногийн дотор нөөцийг бүртгэнэ. Техник эдийн засгийн үндэслэлийг хянан хэлэлцэх асуудлыг 90 Хоногийн дотор шийднэ.

(ШҮ)

Гэрээний энэ заалт АМТХ –ийн 30.1.1, 30.1.2, 30.1.3 дахь заалтуудыг тус тус зөчсөн байна.

(ТТ)

Оюутолгойн ордын нөөцийн 10 хувьд нарийвчилсан хайгуул хийгдэж нөөц нь бүртгэгдсэн, үлдсэн 90% -д нь нарийвчилсан хайгуул хийгдээгүй ... иймээс 90 хоногийн дотор багтаж нөөц бүртгүүлэх, ТЭЗҮ –ийг гаргах боломжгүй. [1]

Оюутолгойд албан ёсоор хайгуул хийсэн үе гэвэл түүнээс бүр хожуу. 1980-аад онд Монгол, Зөвлөлтийн геологичид хамтран Оюутолгойн төв хэсэгт молибден хайж байв. Тэр үед, тодруулбал 1983 онд Оюутолгойд анх хөл тавьж байсан геологич Д.Гарамжав 1996 онд “Magma copper”-ийнхонд газарчлан ирсэн байна. Судалгааны дүнг “Magma copper” нууцалсан байна. Жилийн дараа дэлхийд нэртэй, уул уурхайн агуулуудын нэг “BHP” Оюутолгойгоос эрдэнэс хайж эхэлжээ. “BHP” Оюутолгойг сонирхсон нь санамсаргүй тохиолдол байсангүй. Зэсийн олборлолтоороо дэлхийд дээгүүр давхидаг.

“BHP” Оюутолгойд 1996 - 1998 онд 2 сая доллараа зарж, 23 цооног өрөмдсөн байна. 1999 оноос “BHP” Оюутолгойн төслийн санхүүжилтийг зогсоож, 2000 оны хавар 5 -р сард “Айвенхоу майнз” ХХК -тай хөрөнгө оруулалтын гэрээ хийж, эрхээ 5 сая доллараар худалджээ. Компанийн вэб хуудсан дахь мэдээллээр бол “Айвенхоу” хайгуулд эхний жил 500 мянга, хойтон нь 1 сая, гурав дахь жилдээ 1,5 сая ам.доллар зарцуулах төлөвлөгөөтэй байж. Хэд хэдэн хөндлөнгийн шинжээч ордын нөөцийг тогтоосон. Хамгийн сүүлд Канадын “AMEC” хэмээх зөвлөгөө, шинжилгээний байгууллага Оюутолгойг үнэлсэн байна. Түүгээр бол Оюутолгойн ордын нөөц ийм.

“... Хэмжигдэж тооцоолсноор Оюутолгойн орд 1,06 тэрбум тн нөөцтэй. Агуулга нь 1 тн -д зэс 0,47%, алт 0,36 г (зэсэд шилжүүлснээр 0,71%) бөгөөд хөрснөөс 560 м -ийн гүнд оршиж буй. 0,30%-ийн агуулгатай зэсийн нөөц 11,2 тэрбум

фунт (1 фунт - 0,4 кг), алтны нөөц 12,4 сая унц (1 унц - 28 орчим гр). 0,60% агуулгатай зэс 511,6 сая тн, 0,64% -ийн зэс 7,2 тэрбум фунт, 0,59 г/тн агуулгатай алт (зэсэд шилжүүлснээр 1,0% агуулгатай) 9,3 сая унц". Мэргэжилтнүүдийн "унших" энэ мэдээллийг хөрвүүлбэл Оюутолгой бол зэс, алтны агуулгаараа дэлхийд дээгүүр жагсах орд юм. Газар дор 5,3 км урт үргэлжилсэн эрдэнэсийг нь гаргаж авахын тулд 1000 м гүн ухах шаардлагатай. [<http://www.tsahimurtuu.mn/main/20050422399.htm>]

Гэрээний заалт 1.11.

Энэхүү гэрээнд хэрэглэгдсэн нэр томъёог гэрээний нэгдүгээр хавсралтад заасны дагуу ойлгоно. Хавсралт 1 –ийн (х) –д, “Хөрөнгө оруулагч” гэж Айвенхоу МайнзМонголиа Инк ХХК болон түүний эрх олгосон этгээдийг хэлнэ; гэжээ.

(ШҮ)

АМТХ –д хөрөнгө оруулалтын гэрээг ... тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчээс өөр этгээдтэй хийхээр заагаагүй.

(ТТ)

Монгол Улсын аж ахуйн нэгжийн тухай хуулийн дагуу ХХК, ХК –т тодорхой болгох, хөрөнгө оруулагчийн бүтэц зохион байгуулалтыг тодорхой болгох шаардлагатай байна. Хөрөнгө оруулагч гэсэн нэр томъёонд Виржини арал дахь толгой компанийг багтаан ойлгохоор байна. Энэ толгой компани нь АММИ ба эсвэл эрх шилжүүлэн хүлээн авсан этгээдийн хувьцааг эзэмших болно. Тиймээс, гэрээний бүх хэсэгт талуудын эрх үүрэгтэй холбоотой үл ойлгогдох байдал үүсч байна.

Оюутолгой төсөлд оруулах нийт хөрөнгийг нарийвчлан тогтоож, толгой компанийн хууль эрх зүйн статусыг Аж ахуйн нэгжийн хуулийн дагуу тодорхойлох шаардлагатай байна. Виржини арал дахь компани, Засгийн газар хоорондын АММИ –ийн өмчлөлтэй холбогдох эрхийн талаархи харилцааг тусдаа хувь нийлүүлэгчийн гэрээгээр зохицуулахаар байгаа. Виржини арал дахь компани нь хөрөнгийн чадамж сул тул баталгаа гаргах этгээд болж чадахгүй. Тийм учраас, Айвенхоу Майнз лимитед, Рио Тинто давхар баталгаа гаргах нь зүйтэй.

Гэрээний заалт 2.1.

Энэхүү гэрээний дагуу Хөрөнгө оруулагч нь гэрээ байгуулах өдөр хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан Татварын ерөнхий хууль (2008) -ийн 7 дугаар бүлэгт заасан албан татваруудыг зөвхөн төлнө. Талууд дараахь албан татваруудыг тогтворжуулна гэдгийг харилцан тохиролцов: (цаашид “тогтворжсон албан татвар” гэх)

- 2.1.1. аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар;
- 2.1.2. гаалийн албан татвар;
- 2.1.3. нэмэгдсэн өртгийн албан татвар;
- 2.1.4. онцгой албан татвар (гэрээний 2.21-д зааснаас бусад тохиолдолд);
- 2.1.5. ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр (энэхүү гэрээний 3.8-д заасан);
- 2.1.6. ашигт малтмалын хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн төлбөр;
- 2.1.7. үл хөдлөх хөрөнгийн албан татвар.

Татварын ерөнхий хуулийн (2008) 7 дугаар бүлэгт заасан дээр дурдсанаас бусад төрлийн албан татварыг үл тогтворжуулна (цаашид “тогтворжоогүй албан татвар” гэх).

(ШҮ)

Гэрээ хүчин төгөлдөр болмогцоо 7 төрлийн татварыг, хүү, төлбөр, мөн татварын орлогыг тодорхойлох аргыг 30 жилийн хугацаагаар хөдөлгөөнгүй болгож байна.

(ТТ)

Мөн хувь хүмүүст ногдох орлогын албан татварыг ч хөдөлгөөнүй болгосон байна. Ингэх юм бол АММИ –ийн ажилчид ирээдүйд монгол иргэдтэй харьцуулахад давуу эрх эдлэх боломж үүссэн байна. Хувь хүмүүсийн татварын суутгалыг хөрөнгө оруулалтын гэрээгээр зохицуулах ёсгүй. [1]

Ашигт малтмалын ордыг монголд ашиггүй ... хохиролтой нөхцлөөр ашиглуулж, гадаадын компанид хэт их ашиг хонжоо олгох гэж байгааг эсэргүүцэгчдийн шаардлагыг анхааран үзэж, ... нэгэнт татварын дарамтыг бага болгосон, дотоод гадаадын хөрөнгө оруулагчдад адил нөхцөл бүрдүүлж өгсөн. Цаашид татварын хөнгөлөлт чөлөөлт гаргахгүй байх нь чухал. [2]

Гэрээний заалт 2.6.

Хөрөнгө оруулагч, түүний хамааралтай этгээдүүд нь 2006 оны 5 дугаар сарын 12 -ны өдөр Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн (Гэнэтийн ашгийн) албан татварын тухай хууль, түүнд оруулсан нэмэлт өөрчлөлт, орлуулсан татвар болон бусад ижил төстэй гэнэтийн ашгийн татвараас чөлөөлөгдөх бөгөөд ямар ч нөхцөлд (энэхүү гэрээг байгуулагдах өдрөөс эхлэн цаашид) тэдгээрийг төлөх үүрэг хүлээхгүй.

(ШҮ)

Одоо үйлчилж байгаа Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өөрчлөлтийн албан татварын хуулийг зөрчиж байна. Зэсийн үнийн өсөлтийн гэнэтийн ашгийн татвараас чөлөөлсөн заалт гэж үзнэ.

(ТТ)

Нэг гэрээнд зориулж хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуулийг өөрчлөх нь шийдвэр гаргагчдыг элдэв төрлийн хардлага сэжигт өртүүлнэ. Гэнэтийн ашгийн албан татвар бол эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх бодлого зорилтоос үүдэлтэй алхам байсан. Тийм учраас металлургийн үйлвэр байгуулах чиглэл рүү бид шахалт хийх ёстой.

Гэрээний заалт 2.7.

Хөрөнгө оруулагч нь энэхүү гэрээний гуравдугаар хавсралтад тодорхойлсоны дагуу тооцох Нөөцийн ашгийн нэмэлт төлбөрийг төлнө.

(ШҮ)

Нөөцийн ашгийн нэмэлт төлбөрийн тухай хууль байхгүй. 10 орчим жилийн хугацаанд Монголын Засгийн газарт ноогдол ашиг хуваарилагдахгүй байх нь,

(ТТ)

Санхүүгийн мөнгөн урсгалын нарийвчилсан үнэлгээ гараагүй учраас тооцох боломжгүй.

Гэрээний заалт 2.9.1.

2.9. Хөрөнгө оруулагч давхар татварын холбогдох хэлэлцээрийн хүрээнд Аж ахуйн нэгжийн албан татварын тухай хуулийн (2006) 17.2.9 -д заасны дагуу Хөрөнгө оруулагчийн суутгавал зохих Монгол Улсад байрладаггүй албан татвар төлөгчийн зөвхөн Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр олсон орлогод дор дурдсан хувь хэмжээгээр албан татвар ногдуулахыг талууд харилцан тохиролцов:

2.9.1. Энгийн болон давуу эрхтэй хувьцаанд Хөрөнгө оруулагчийн төлсөн ногдол ашгийн орлогод "0" хувиар; ... гээд дурдаад явсан байгаа.

(ШҮ)

Энэ нь үйлчилж байгаа ноогдол ашигт 10 хувийн татвар оногдуулах хуулийн заалтыг

зөрчиж байна.

(ТТ)

Гэрээний 2.8.1. –д ноогдол ашигт 10 хувийн татвар оногдуулах тухай заалт орсон. Түүнтэй бас зөрчилдөж байна.

Гэрээний заалт 2.12.

Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн (2006) 20.1 -д заасан алдагдлыг уг алдагдал гарсан татварын жилийн дараахь дараалсан 8 жилийн албан татвар ногдуулах орлогоос хасч тооцно. Нэг мөр ойлгох үүднээс, 8 жил тооцох татварын алдагдлыг зөвхөн 2007 оны 1 сарын 1 –нээс хойш гарсан татварын алдагдалд үйлчлэхээр ойлгоно.

(ШҮ)

ААНОАТ –ын тухай хуулийн 20.2. –д алдагдлыг дараагийн 2 жилд шилжүүлэн тооцохыг зөвшөөрсөн заалт бий. Түүнийг зөрчиж 2 жилийн хугацааг 8 жил болгосон байна.

(ТТ)

Хууль зөрчин ... алдагдлыг урт хугацаанд шилжүүлж татвараас орох орлогыг бууруулах үндсийг тавьжээ.

Гэрээний заалт 2.13.

Энэхүү гэрээний 2.12 -т заасны дагуу хөрөнгө оруулагчийн албан татвар ногдуулах орлогоос аль нэг татварын жил хасагдах алдагдлын хэмжээнд хязгаарлалт тавихгүй. Иймээс хөрөнгө оруулагчийн албан татвар ногдуулах орлогын дүнд алдагдал тооцох хэмжээ 100 хувь байж болно.

(ШҮ)

ААНОАТ –ын тухай хуулийн 21.3. дахь заалтыг зөрчсөн байна.

(ТТ)

Алдагдлыг 50% хүртэл хязгаарлах нь манай талд ашигтай. Тэгсэн тохиолдолд, орлогын тодорхой хувийг цаг алдалгүй авах боломжтой.

Гэрээний заалт 2.19.1.

Барилгын ажил гүйцэтгэх хугацаанд Оюутолгой төслийн хэрэгцээнд зориулан түр болон байнгын хугацаагаар хэрэглэхээр хөрөнгө оруулагчийн импортолсон автобензин болон дизелийн түлшнээс бусад бүх төрлийн төрлийн бараа материал (үүнд түүхий эд ямар нэг хязгаарлалтгүй), үйлдвэр цех, машин, тоног төхөөрөмж (сэлбэг хэрэгсэл үүнд орно), тээврийн хэрэгсэл (суудлын автомашин орохгүй) болон нисэх онгоцонд гаалийн албан татвар ногдуулахгүй байх;

(ШҮ)

Монголын талд ашиггүй.

(ТТ)

5 млрд. долларын хөрөнгө оруулалтын гаалийн татвар 5% буюу 250 сая ам. доллар болно, чөлөөлөгдөнө. Гаалийн татварыг 30 жилийн турш ингэж царцаах нь улсын төсвийн бүрдүүлэлтэд тэр хэмжээний хохирол хүлээлгэнэ.

Гэрээний заалт 2.25.

Энэхүү Гэрээг хүүинтэй байх хугацаанд дор дурдсан гүйлгээг Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу төлбөл зохих бүх албан татвараас чөлөөлнө. Үүнд:

2.25.1. Хөрөнгө оруулагчийн хувьцааг Засгийн газарт шилжүүлэх, эсхүл шинээр

гаргаж олгосон;

2.25.2. Хөрөнгө оруулагчид хийх хөрөнгө оруулалтыг санхүүжүүлэх зорилгоор Хувь нийлүүлэгч болох Засгийн газарт Хувь нийлүүлэгчдийн Гэрээний 10-т заасны дагуу (эсхүл адил төрлийн зохицуулалтаар) зээл олгох үндсэн төлбөр болон хүүтэй хамт буцаан төлөх. Энэ төрлийн санхүүжилтэнд тэмдэгтийн хураамж болон гүйлгээний татвар ногдуулахгүй;

2.25.3. Хувь нийлүүлэгчдийн гэрээний 12-т заасны дагуу Айвенхоу Группын нэг гишүүн, эсхүл Рио Тинто группын нэг гишүүнээс хөрөнгө оруулагчид зээл эсхүл хөрөнгө (эсхүл адил төрлийн зохицуулалтаар) олгох болон нийт зээлийн үндсэн төлбөр, хүүгийн төлбөрийг буцаан төлөх гэхдээ энэ нь зөвхөн аливаа татварын үүргийн 34 хувьд хамаарна;

2.25.4. Хөрөнгө оруулагчийн хувь эзэмшлийн Засгийн газарт шилжүүлэх, эсхүл шинээр гаргаж олгох үйл ажиллагааны хүрээнд Хөрөнгө оруулагчийн сонгосон хуулийн этгээдэд Хөрөнгө оруулагчийн аливаа хөдлөх болон үл хөдлөх хөрөнгийг шилжүүлэх;

2.25.5. Айвенхоу Майнз Лимитед болон Рио Тинто компанийн хооронд (түүний дотор тэдний харилцан Хамаарал бүхий этгээдүүдийн хооронд) Хөрөнгө оруулагчийн толгой компанид өөрчлөлт орохгүй байдлаар Хөрөнгө оруулагчийн хувьцааг эзэмших эрхийг шилжүүлэх, шилжүүлэн авах;

2.25.6. Эрдэнэс МГЛ Төрийн өмчит компанийн (эсхүл түүний эрх залгамжлагчийн) мэдлийн хувьцаанд Хөрөнгө оруулагчийн төлсөн ногдол ашиг.

(ШҮ)

Монголын талд ашиггүй.

(ТТ)

Дэлхийн банкны судалснаар Оюутолгойтой адил төстэй уурхайн бизнесээс гадаадын хөрөнгө оруулагчид гол төлөв 15-20 хувийн ашиг хүртэх хүлээлттэй байдаг гэсэн. Өөрөөр хэлбэл хөрөнгө оруулалтаа 5 - 6,5 жилд нөхөх ашиг оногдож байвал хангалттай гэж үздэг байна. Гэтэл дээрх тооцоогоор Айвенхоу компани өөрийн 66 хувийн хөрөнгө оруулалтаа одоогийн зах зээлийн үнийн нөхцөлд 2 жилийн хугацаанд нөхөх бололцоотой нь харагдаж байна. Энэ бол хэт өндөр ашгийн нөхцөлтэйгөөр ордын ашиглалтад оролцоно гэсэн үг. Иймээс:

- a) Айвенхоу компанид татварын хөнгөлөлт үзүүлэх нь ямар ч утгагүй юм.
- b) Аж ахуйн нэгжийн ашиг орлогын татварыг нэмж болохгүй учраас ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр (роялти) -ийг нэмэгдүүлэх хууль гаргах нь зүйтэй байна. Нүүрсний нөөц ашигласны татварыг түүнийг экспортод гаргасан нөхцөлд оногдуулдаг болох, түүнээс бусад ашигт малтмалын нөөцийг ашигласны татвар 5 хувь байгааг 7-7,5 хувь болгоход их эсэргүүцэл гарахгүй.
- c) УИХ -аас 2006.5.12 –ны өдөр гаргасан Үнийн өсөлтийн албан татварын хуулийг тууштай хэрэгжүүлэх хэрэгтэй. Алтны унцийн үнэ 500, Зэсийн тоннын үнэ 2600 ам доллараас давсан хэсгээс 68 хувийн татвар авч байх нөхцөлд монголын талд оногдох ашиг хуримтлал дээр дурьдсан 54 хувиас илүү байх болно.
- d) Зэсийн баяжмалд экспортын татвар оногдуулах боломжийг судалж шийдэх шаардлагатай байж болох. Айвенхоу компанитай хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулах хэлэлцээрийг эцэслэн шийдэхээс өмнө татварын болон ашигт малтмалын тухай хуульд дээр санал болгосны дагуу өөрчлөлт оруулж, тэр үндсэн дээр тохиролцоо хийх нь зүйтэй. [2]

Гэрээний заалт 2.29.

Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн (2006) 14.3 дахь хэсэгт заасан зээлийн дүн ба өмнө оруулсан хөрөнгө оруулалтын харьцааны шаардлагыг Хөрөнгө оруулагч хангаж ажиллана гэдгийг талууд харилцан тохиролцов. Үүнтэй холбоотойгоор:

2.29.1. Хөрөнгө оруулагчийн авсан зээлийн дүн оруулсан хөрөнгө оруулалтын хэмжээнээс гурав дахинаас илүү гарсан бол илүү гарсан зээлд төлсөн хүүгийн төлбөрийг албан татвар ногдох орлогоос хасч тооцохгүй;

2.29.2. Хөрөнгө оруулагчийн авсан зээлийн дүн оруулсан хөрөнгө оруулалтын хэмжээнээс гурав дахинаас илүү гарсан бол илүү гараагүй зээлд төлсөн хүүгийн төлбөрийг албан татвар ногдох орлогоос хасч тооцно;

2.29.3. зээл хөрөнгө оруулалтын харьцааг тодорхойлох үүднээс нийт зээлийн өрийн хэмжээг тооцохдоо хамааралтай болон хамааралгүй этгээдүүдэд төлөх зээлийн нийлбэрийг оруулж тооцох бөгөөд хүү тооцохгүй аливаа зээлийг оруулж тооцохгүй;

2.29.4. зээл болон өөрийн хөрөнгийн харьцааг тодорхойлох үүднээс нийт өөрийн хөрөнгийн хэмжээг тооцохдоо энгийн болон давуу эрхтэй хувьцааг нэмж тооцно;

2.29.5. Татвар ногдох орлогоос хасч тооцохгүй хүүгийн хэмжээ ногдол ашиг гэж тооцох тохиолдолд тухайн ногдол ашиг нь 2.9.1-д заасны дагуу ногдол ашгийн суутгалын татвараас чөлөөлөгдөнө. Түүнчлэн татвар ногдох орлогоос хасч тооцохгүй хүүгийн төлбөрт суутгалын татвар ногдуулахгүй.

(ШҮ)

Гэрээний заалтын шаардлага биелэхгүй байх боломжтой.

(ТТ)

Энд тодорхойлсон “Зээл, хувьцааны харьцаа”-ны дүрэм нь хэт их хэмжээгээр зээлийн хөрөнгөөр компанийг санхүүжүүлж, улмаар татвар ногдох орлогоос хүүгийн төлбөрийн хасалтыг хийж компанийн ашгийг нэмэгдүүлэхээс сэргийлсэн утгатай заалт юм. Энэ дүрэмд зээлийн хөрөнгө хувьцааны хөрөнгөөс 3:1 хэмжээгээр давсан тохиолдолд зээлийн хүүг хасахгүйгээр зааж өгсөн байгаа. Гэвч Айвенхоу нь давуу эрхтэй хувьцаа гаргах эрхтэй тул энэ дүрмийг тойрч гарах боломжтой юм.

“Зээл / хувьцааны харьцаа” -ны уг дүрмийг тойрч гарах бас нэг боломж байгаа нь хөрөнгө оруулалтын гэрээний 2.29.5-р заалт юм. Үүнд дээрх дүрмийн дагуу татварын орлогоос хасагдахгүй хүүгийн төлбөрийг ногдол ашиг болгон авах боломжийг олгож байна. Энэ ногдол ашиг хэлбэрээр тооцож байгаа хүүгийн төлбөр нь давуу эрхтэй, эсвэл энгийн хувьцааны алинд хамаарах нь тодорхойгүй байна. Энгийн хувьцаа байлаа гэхэд энэ заалтын дагуу нэгт, ногдол ашиг гэж үзсэн ч суутгал татвар төлөхгүй, мөн ингэж үзсэн ч Засгийн газар өөрт ногдох хувьцааны буюу 34% -д тохирсон хэмжээнд авч болохуйц ногдол ашгийг авахгүй, хоёрт, давуу эрхтэй хувьцааны эргэн төлөлтийг хийхгүй, улмаар давуу эрхтэй хувьцаанд тооцох ашиг үргэлжлэн хуримтлагдсаар байх хоёр замаар Монголын талд сөрөг үр дагавартай юм. [8]

Гэрээний заалт 2.30.

Энэхүү гэрээний дагуу үзүүлж буй татварын бүх хөнгөлөлтүүд нь хөрөнгө оруулагч, түүний хамааралтай этгээд, тэдгээрийн гэрээт гүйцэтгэгч, туслан гүйцэтгэгч нарын Оюутолгой төсөлтэй холбоотой явуулж буй үйл ажиллагаанд хамаарна.

(ШҮ)

Хөрөнгө оруулагчийн гэрээт гүйцэтгэгч гэдгээр давуу эрх эдлүүлж болохгүй.

(ТТ)

Татвар нь, мөрдөгдөж байгаа хуулийн хүрээнд Хөрөнгө оруулагчийн гэрээлэгч, туслан гүйцэтгэгч нарт өнөөгийн мөрдөгдөж байгаа хувь хэмжээгээр үйлчлэх учиртай. [1]

Оюутолгой төсөлтэй холбоотой бүх компаниуд, түүний дотор гэрээлэгч, дэд гэрээлэгчдэд уг гэрээнд заасан татварын таатай нөхцлийг эдлүүлэхээр заасан байна. Үндсэндээ Оюутолгойд машин, бензин, хүнс нийлүүлдэг дотоодын компани хүртэл энэ гэрээнд заасан татварын хөнгөлөлт чөлөөлөлтийг эдлэхээр болсон байна. [8]

Гэрээний заалт 3.1. – 3.4.

3.1. Хөрөнгө оруулагч нь ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл тус бүрийг эхний ээлжинд 30 жилийн хугацаагаар эзэмших эрхтэй. Ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүр нь хоёр удаа 20 жилээр шууд сунгагдана.

3.2. Талууд дараахи зүйлийг харилцан тохиролцов:

3.2.1. Энэхүү Гэрээ хүчин төгөлдөр байх хугацаанд Хөрөнгө оруулагч нь энэхүү Гэрээнд заасан нөхцлөөр гэрээт талбайд дэд бүтэц болон бусад холбогдох байгууламжийг барих, ажиллуулах, ашигт малтмалын хайгуул хийх болон олборлох үйл ажиллагаа явуулах онцгой эрхтэй.

3.2.2. Энэхүү гэрээ хүчин төгөлдөр болох өдөр болон түүнээс хойш Хөрөнгө оруулагч нь Оюу толгой ордын 6709А тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд ил аргаар ашигт малтмал олборлох болон баяжуулах үйл ажиллагааг явуулах онцгой эрхтэй.

3.2.3. Хөрөнгө оруулагч нь энэхүү Гэрээнд заасан нөхцлөөр 6709А тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд байгаа далд уурхай (энэхүү Гэрээний 1.10-т заасны дагуу) болон 6709А тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд хайгуул хийж тогтоосон аливаа бусад ордын нөөцийг улсын нөөцийн нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлж, техник, эдийн засгийн үндэслэлийг одоо хүчин мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжийн дагуу геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад хянуулахаар хүргүүлсний дараа тухайн орд газруудад ашигт малтмал олборлох болон үндсэн үйл ажиллагааны нэг хэсэг байж болох баяжуулах үйл ажиллагаа явуулах онцгой эрхтэй. Нөөцийг бүртгэхээс хүндэтгэх шалтгаангүйгээр татгалзах, эсхүл хойшлуулахгүй бөгөөд Хөрөнгө оруулагч нь геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад нөөцийн мэдэгдэл болон техник, эдийн засгийн үндэслэлийг хүргүүлсэн өдрөөс хойш 90 хоногийн дотор нөөцийг бүртгэнэ. Техник, эдийн засгийн үндэслэлийг 90 хоногийн дотор хянан хэлэлцэж шийдвэрлэнэ.

3.3. Хөрөнгө оруулагч энэхүү гэрээний 1.10-т заасны дагуу техник, эдийн засгийн үндэслэлийг хүргүүлэхдээ ил болон далд уурхайн ашиглалтын хугацаан дахь жил бүрийн үйлдвэрлэлийн хэмжээг тусгана.

3.4. Талууд доорхи зүйлийг харилцан тохиролцов. Үүнд:

3.4.1. Хөрөнгө оруулагч нь жил бүр Эрдэс баялаг, эрчим хүчний сайдад дараагийн 5 жилд Оюутолгойн ордын ил, далд уурхайгаас олборлож баяжуулахаар тооцсон агуулагдаж байгаа зэсэд шилжүүлсэн тоо хэмжээг заасан хүснэгтийг шинэчлэн хүргүүлнэ. Хөрөнгө оруулагч нь энэхүү Гэрээний 9.7-д заасны дагуу хүргүүлэх хөрөнгө оруулалтын тайландаа уг хүснэгтийг багтааж болно.

3.4.2. Хөрөнгө оруулагч нь тухайн жилийн үйлдвэрлэлийн хэмжээг тодорхойлсон хүснэгтэд заасан агуулагдаж байгаа **зэсэд шилжүүлсэн хэмжээнээс 20 хувиас илүүг олборлохоор тооцоолсон** бол Эрдэс баялаг, эрчим хүчний сайдад хандан заасан түвшнээс илүү хэмжээний олборлолт хийх зөвшөөрлийг хүсэх бөгөөд зөвшөөрөл өгөхөөс шалтгаангүйгээр татгалзах буюу хойшлуулахгүй.

3.4.3. Хөрөнгө оруулагч нь үйлдвэрлэлийн хэмжээг тогтоосон хамгийн сүүлийн хүснэгтэд тусгасан тоо хэмжээнээс багагүй хүдэр олборлох, баяжуулахын төлөө боломжит хүчин чармайлт гаргах боловч аль нэг жилд олборлох болон баяжуулах хүдрийн бодит хэмжээ нь Хөрөнгө оруулагчаас, эсхүл Засгийн газраас үл хамаарах шалтгааны улмаас өөр байж болно. Иймээс аль нэг жил олборлох болон баяжуулах **хүдрийн бодит хэмжээг Хөрөнгө оруулагч бие дааж** тодорхойлно.

(ШҮ)

Оюу толгойн ордын нөөц нь бүрэн тогтоогүй, улсын нөөцөд бүртгэж аваагүй байхад баталгаажаагүй нөөцийг ашиглах эрхийг урьдчилж олгосон нь АМТХ –ийн 30.1.1., 30.1.2. дахь заалтыг зөрчжээ.

(ТТ)

Монгол улсад мөрдөгдөж байгаа хууль тогтоомжийн дагуу Оюутолгой ордын нөөцийг бүрэн тогтоож батлуулах, орд ашиглах ТЭЗҮ –ийг хийсний дараа орд ашиглах зөвшөөрөл олгож Хөрөнгө оруулалтын гэрээ хийн нь зүйтэй болов уу. Жилд олборлох **хүдэр, зэс, алт, мөнгөний хэмжээг** тодруулах шаардлагатай.

Жилд 90 – 110 мянган тн. зэс нэмүү олборлох ... хүрдрийг сорчлон ашиглах боломж бүрдүүлсэн байна. Энэ нь Эрдэнэт үйлдвэрийн жилд үйлдвэрлэх зэсийн баяжмал дахь металлын хэмжээтэй дүйцэх үзүүлэлт юм. Заалтад дурдсан хувь хэмжээг 5 – 8% -аар хязгээрлах хэрэгтэй. [1]

ТЭЗҮ –ийг илтгэсэн тоо барим байлаа ч түүнд их болгоомтой хандах ёстой болов уу. Манайхан тоо ярих их дуртай. Аргагүй л дээ. Социализмын үед ингээд сурчихсан юм чинь. Одоо Монголд байгаа тоо бол тоо биш, нэгдсэн мэдээллийн бүх систем задарч унаад эдийн засгийн дүгнэлт хийх ямар ч аргагүй болчихсон гэж үзэж болохоор байна. [13]

Эрдэнэтийн зэс бол зөвхөн зэс биш байсан. Энэ дээр шинжилгээ хийлгэж үзэж байсан. 1980 –аад оны эхээр нэг тонн зэсийн баяжмал дотор 4 грамм алт гардаг байлаа. 4 грамм алтны агууламжтай хүдэр! Та бүхэн бодоод үзэх биз. Эрдэнэтийн зэсийг хайлуулахад жилд 60 тонн мөнгө гардаг юм. 1991 онд Засгийн газрын хэлэлцээр хийхдээ мөнгөнийхөө талыг Монгол орон буцааж авъя гэдэг саналыг би тавьж тухайн үед хэдэн тонныг буцаан авч байсан. Өнгөт металлын баяжмал гэдэг бол дандаа холимог бөгөөд баялаг агууламжтай байдаг. Юмыг дараа нь араас нэхэж хөөцөлдөх их хэцүү ... [14]

Гэрээний заалт 3.7.

Хөрөнгө оруулагчийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний борлуулалтын үнэлгээг дараах журмаар тооцноб Үүнд:

3.7.1. экспортод бүтээгдэхүүн гаргасан бол олон улсын худалдаанд хүлээн зөвшөөрөгдсөн тухайн сарын дунджийг тооцох зарчмыг үндэслэн тухайн бүтээгдэхүүний, эсхүл түүнтэй адил төстэй бүтээгдэхүүний олон улсын зах зээлийн үнийг баримтлан;

3.7.2. дотоодод борлуулсан буюу ашигласан бол тухайн бүтээгдэхүүний, эсхүл түүнтэй адил төстэй бүтээгдэхүүний дотоодын зах зээлийн үнийг үндэслэн;

3.7.3. дотоод, гадаадын зах зээлд борлуулсан бүтээгдэхүүний **зах зээлийн жишиг үнийг тодорхойлох боломжгүй тохиолдолд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн мэдүүлсэн борлуулалтын орлогыг үндэслэн;**

(ШҮ)

Монголын талд ашиггүй.

(ТТ)

Олон улсын үнийн индекс ашиглах нь илүү оновчтой.

Гэрээний заалт 3.14.

Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа эхэлсэн өдрөөс хойш 5 жилийн дотор Хөрөнгө оруулагч нь үндсэн үйл ажиллагаанаас гаргасан ашигт малтмалын баяжмалыг боловсруулан металл болгох зэс хайлуулах үйлдвэрийг (цаашид “хайлуулах үйлдвэр” гэх) Монгол Улсад барих болон ажиллуулах эдийн засгийн боломжийн талаархи судалгаа, тайланг бэлтгэнэ.

(ШҮ)

Гэнэтийн ашгийн татварын цаана суусан төрийн бодлоготой нийцээгүй заалт болжээ. Энэ татварын цаана олж байгаа ашгаа монголдоо авъя, эцсийн бүтээгдэхүүн болгоход бодлогоо хандуулъя гэсэн ерөнхий зарчим байдаг.

(ТТ)

Зэс хайлуулах үйлдвэрийг заавал бариулах асуудлыг гэрээнд цогцолбороор тусгах шаардлагатай. Гэнэтийн ашгийн татвар бол, ний нуугүй хэлэхэд, Эрдэнэтээс олж байгаа ашгийнхаа 50 хувийг Орост өгөөд явуулчихгүйн тулд л хийсэн хууль. Эрдэнэт үйлдвэр байгуулагдсанаас хойш оросууд монголд зэс хайлуулах үйлдвэр байгуулахыг огт дэмждэггүй байсан. Энэ тогтоол гарснаас хойш зэс хайлуулдаг үйлдвэрийг монголд яаралтай байгуулъя гэсэн асуудлыг тэд яриад эхэлсэн. Цэвэр зэс борлуулах зардлаас зардлыг хоёр дахин өсгөж 100 хувийн ашиг үлдээн авахаар болсон юм. Өнөөдөр зэсийн баяжмал үйлдвэрлэдэг ганцхан үйлдвэр бол Эрдэнэт. Эрдэнэтийн үйлдвэр ганц учраас дунджаар нь тооцчихсон юм. [Ц.Д.]

Гэрээний заалт 4.1. – 4.10.

4.1. Засгийн газар “Өмнийн говийн бүсийн хөгжлийн зөвлөл” (цаашид Зөвлөл гэх) хэмээх хуулийн этгээдийг байгуулан үйл ажиллагааг нь удирдан чиглүүлнэ. Зөвлөлийг Засгийн газар, орон нутгийн удирдах байгууллага, Өмнийн говийн бүс нутагт чиглэсэн үйл ажиллагаатай хувийн хэвшлийн болон иргэний нийгмийн байгууллагууд, хандивлагч болоод олон улсын санхүүгийн байгууллагуудын төлөөлөл бүхий Удирдах зөвлөл удирдана.

4.2. Хөрөнгө оруулагч нь Удирдах Зөвлөлийн гишүүн байх ба Зөвлөлийн үйл ажиллагааг дэмжинэ.

4.3. Зөвлөл нь Өмнийн говийн бүс, орон нутгийн хөгжлийн стратеги, төлөвлөгөө болон төсвийг боловсруулах, санхүүжүүлэх, хэрэгжилтийг зохион байгуулахад Засгийн газарт туслалцаа үзүүлнэ. Үүнд орон нутгийн болон бүсийн хөгжил, шилжин суух хөдөлгөөнийг зохицуулахад туслалцаа үзүүлэх, хот байгуулалт, тухайлбал эрчим хүч, зам харилцаа, ус, дулаан халаалт, бохир усны асуудлыг шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зэрэг орно. Түүнчлэн албан болон албан бус боловсрол, түүний дотор англи хэлний сургалт, тусгай мэргэжлийн сургалт явуулахад туслалцаа үзүүлэхийг чармайн ажиллана. Мөн хүний эрүүл мэндэд анхаарал хандуулах, малын өвчинг анагаах, оношлогооны төв байгуулах, соёл урлагийн байгууллагууд, биеийн тамир, спортын байгууламжийг барихад туслалцаа дэмжлэг үзүүлэх, мөн орон нутгийн засаг захиргаа болон иргэний нийгмийн чадавхийг дэмжих зэрэг арга хэмжээ багтана.

4.4. Хөрөнгө оруулагч нь Өмнийн говь нутгийн орон нутгийн зүгээс хэрэгжүүлж байгаа нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллана. Хөрөнгө оруулагч энэ чиглэлээр үйл ажиллагааны мэдэгдэхүйц, тогтвортой үр ашгийг Монголын ард түмэн, тэр дундаа Өмнөговь аймагт хүртээхийн төлөө түншлэлийг хөгжүүлнэ.

4.5. Хөрөнгө оруулагч нь орон нутгийн болоод бүсийн нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн хөтөлбөр, үйл ажиллагаанд хамтран туслалцаа үзүүлэх, ил тод, хариуцлагатай байх зарчмын дагуу үйл ажиллагаагаа явуулна. Хөрөнгө оруулагч нь нийгэм, эдийн засгийн суурь судалгаа, нийгэм эдийн засгийн нөлөөллийн судалгаа, нийгэм эдийн засгийн эрсдэлийн шинжилгээ, урт хугацааны орон нутгийн төлөвлөгөө, орон нутгийн харилцааны удирдлагын систем, баримтлах зарчим, уурхай хаах төлөвлөгөөг шаардлагатай үед боловсруулж, шинэчлэх ба дээрх ажлыг орон нутгийн оролцоотойгоор, олон улсын жишигт нийцүүлэн гүйцэтгэнэ.

4.6. Хөрөнгө оруулагч орон нутагтай харилцахдаа нийгэм, эдийн засаг болон байгаль орчны нөлөөллийн судалгаа болон холбогдох бусад баримт бичгээр тодорхойлогдсон Оюу толгой төслийн зүгээс шууд болон шууд бус нөлөөлөлд өртөж буй хэмээн дүгнэлт гарсан Өмнөговь аймгийн иргэдэд нэн тэргүүн анхаарал хандуулан ажиллана. Хөрөнгө оруулагч нь Өмнөговь аймгийн олон нийт, сонирхогч талуудтай тогтмол хамтран ажиллаж дэмжлэг үзүүлнэ.

4.7. Хөрөнгө оруулагч нь Ашигт малтмалын тухай хуулийн 42 дугаар зүйлд заасны дагуу шууд болон шууд бусаар нөлөөлөлд өртсөн орон нутгийнхны хамт орон нутгийн засаг захиргаатай хамтын ажиллагааны гэрээг байгуулна. Эдгээр гэрээд орон нутгийн хөгжлийн болоод оролцооны сан, орон нутгийн оролцооны зөвлөл болоод орон нутгийн байгаль орчны хяналтын зөвлөлийг байгуулах заалтыг тусгаж болно.

4.8. Хөрөнгө оруулагч нь нэн тэргүүнд Өмнийн говийн бүсийн иргэд ялангуяа, Өмнөговь аймгийн иргэдийг сургах, ажлын байраар хангах, ажиллуулахад анхаарна.

4.9. Хөрөнгө оруулагч нь Оюу толгой төсөлд бараа бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ нийлүүлэх, орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих, үйл ажиллагааг нь эхлүүлэх, эдгээр орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүдийг Оюу толгой төслөөс хамааралгүйгээр хөгжих боломж олгох зорилгоор өргөжүүлэх, үйл ажиллагааны чиглэлийг олшруулах, бизнесийг нь хөгжүүлэх тусгай хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

4.10. Хөрөнгө оруулагч нь ил тод байх, хариуцлага хүлээх, хүндэтгэлтэй байх, түүнчлэн дундын эрх ашгийн зарчмууд дээр үндэслэсэн үр ашигтай харилцааг төрийн бус байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллагууд, бусад оролцогч талуудтай тогтоож мэдээллийг нээлттэй, тогтмол солилцоно.

(ШҮ)

Эдгээр заалтууд гэрээний агуулгыг хэтэрхий их гажуудуулж, олонхи нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн агуулгатай харшилж байна.

(ТТ)

Өмнийн говийн бүсийн хөгжлийн зөвлөлд бид хандивлагч байгууллагыг ... олон улсын санхүүгийн байгууллагыг манай тал албан журмаар оруулж чадахгүй. Гуйх хэрэг гарна. Тэд, энэ “рекетлэгч” шинжтэй зөвлөлд чинь орохгүй гэж цааргалавал бид яахав?! Өмнийн говийн зөвлөл засаг захиргааны нэгж биш. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх хот, тосгоны эрх зүйн үндсийг тусгай хуулиар тогтоодог. Үндсэн хуулийн 58-1 –д “Аймаг бол тусгайлан олгосон чиг үүрэг, өөрийн удирдлага бүхий засаг захиргаа, нутаг дэвсгэр, эдийн засаг, нийгмийн цогцолбор мөн” гэж заасан. Аймгийн Засаг дарга төрийн удирдлагыг хэрэгжүүлдэг. Түүний эрх хэмжээнд хондлогөөс халдахыг Үндсэн хууль зөвшөөрөхгүй. Үндсэн хуулийн 62–2 –т, “Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын эрх хэмжээний асуудлыг дээд шатны байгууллага нь шийдвэрлэж үл болно” гэсэн заалт бий.

Гэрээний заалт 5.2.

Засгийн газар Газрын тухай хууль болон 1993 онд батлагдсан Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд заасан журмын дагуу зөвхөн тусгай хэрэгцээнд, эсвэл олон нийтийн ашиг сонирхлын үүднээс гэрээт талбайд үл хамаарах газрыг Хөрөнгө оруулагчаас буцаан авч болох бөгөөд энэ тохиолдолд Оюу толгой төсөлд учрах хохирлыг багасгах талаар Хөрөнгө оруулагчтай хамтран ажиллаж, ялгаварлан гадуурхахгүй байх зарчимд тулгуурлан Монгол Улсын хууль болон олон улсын зарчмыг үндэслэн тогтоосон хэмжээний нөхөн олговрыг хөрөнгө оруулагчид олгоно.

(ШҮ) ...

(ТТ)

Дээрх заалт нь Газрын тухай болон Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн тодорхой заалтуудыг тогтворжуулж байгаа хэлбэр юм. Үүнийг тухайн үед хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуулиар зохицуулж болох юм. [8]

Гэрээний заалт 5.4.

Газар ашиглах гэрээг хөрөнгө оруулагчийн үндэслэл бүхий хүсэлтийн дагуу тодорхой хугацаагаар байгуулах бөгөөд уг гэрээний хугацаа нь энэхүү Гэрээг байгуулах өдөр хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байсан Газрын тухай хуульд зөвшөөрсөн дээд хугацаанаас хэтрэхгүй байна. Энэхүү гэрээ хүчин төгөлдөр байх хугацаанд хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байсан Газрын тухай хуульд заасны дагуу газар ашиглах гэрээг сунгана. Газар ашиглах гэрээ дуусгавар болох, хүчингүй болох үед хөрөнгө оруулагч тухайн газар дээр байрлах бүх үйлдвэр, байшин болон бусад барилга байгууламж, үл хөдлөх хөрөнгийн эзэмшигч хэвээр байх ба тухайн орон нутгийн засаг захиргаа, эсхүл Мэргэжлийн хяналтын байгууллага үлдээхийг зөвшөөрснөөс бусад бүх машин, тоног төхөөрөмж болон бусад хөдлөх эд хөрөнгийг талбайгаас зөөн шилжүүлнэ.

(ШҮ)

Хөрөнгө оруулагч Энэ гэрээний хэрэгжилтийн явцад “Газар ашиглах гэрээний дагуу хүлээх үүргээ биелүүлнэ” гэсэн заалт үгүйлэгдэж байна.

(ТТ)

Энэ талаар АММИ болон түүний хөрөнгө оруулагчид баталгаа гаргах ёстой.

Гэрээний заалт 6.9. – 6.11.

6.9. Хөрөнгө оруулагч нь Оюутолгой төслийн бүтээн байгуулалтын ажлыг гүйцэтгэх хүлээлгэн өгөх зэрэг шууд ба шууд бусаар холбоотой үйл ажиллагааг явуулахад **хөрөнгө оруулагчийн олж илрүүлсэн усны эх үүсвэрийг** (Ус ашиглах зөвшөөрөл бүхий усны эх үүсвэрүүдийг оролцуулан) **ашиглах онцгой эрхийг энэхүү Гэрээгээр Засгийн газар Хөрөнгө оруулагчид олгож байгаа** болно. Энэхүү Гэрээний 12-т заасан Засгийн газрын хүлээх үүргийг хязгаарлахгүйгээр Засгийн газар нь өөрийнхөө илрүүлсэн усны нөөцийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагаас хэлэлцэн баталсан, зөвлөмж болгосон хэмжээ, горимоор ашиглах зөвшөөрлийг Хөрөнгө оруулагчид шуурхай олгоно.

6.10. Хөрөнгө оруулагч уурхайг ашиглалтад оруулах, олборлолт хийх зорилгоор зайлуулсан, ашигласан гадаргын болон гүний усны төлбөрийг Ус, рашаан ашигласны төлбөрийн тухай хуульд заасан хувь хэмжээгээр тооцож төсөвт төлнө. Гэхдээ эдгээр төлбөр болон Хөрөнгө оруулагчийн ус ашиглах нөхцөлүүд нь дотоод, гадаадын бусад ус ашиглагчидтай адил байх бөгөөд зайлуулсан болон ашигласан усны хэмжээ чанарыг харгалзан үзнэ. **Хөрөнгө оруулагчийн төлсөн гадаргын болон гүний усны төлбөрийг Хөрөнгө оруулагчийн албан татвар ногдох орлогоос хасч тооцно.**

6.11. Гэрээний 6.9 -д дурдсан усны нөөц, эх үүсвэрийг Хөрөнгө оруулагч нь **Засгийн газар, олон нийт болон аль нэг гуравдагч этгээдэд ашиглуулах үүрэг хүлээхгүй.**

(ШҮ)

Хөрөнгө оруулалтын гэрээний “сул тал” нь Монголын Засгийн газар мөн гэдгийг “тодотгосон” заалт болсон байна. Усыг хаана хэн илрүүлсэнийг тодотгох ... усны нөөцийг баталгаажуулах шаардлагатай.

(ТТ)

Эрдэнэт үйлдвэр, жишээ нь, 60 км –ийн цаанаас ус татаж авчраад үйлдвэрлэлээ ч, хотоо ч усаар хангаж ирсэн. Олон нийт гэж хэнийг ... хэдэн хүний хэлээд байна? Ийм “царайтай” түншээс ашиг горьдоод хэрэггүй бус уу!?

Оюутолгойн тэр хавьд гүний ус нэлээн хайсан юм билээ. Миний ойлгосноор гүний усны нөөц байна гэж тооцож байгаа гэсэн. Гүний усыг ашиглах нь зөвшөөрөх санал биш. Гүний усныхаа нөөцийг хүчтэйхэн шиг сороод байвал мал усалдаг хэдэн худаг энэ тэр чинь алга болохоос эхлээд аюул нүүрлэх байх. [2]

Усны хангамжийн асуудал шийдэгдчихсэн. Усны хайгуул хийгээд 40 - 80 км зайд Гүний хоолой гэдэг газарт 100-200 метрийн гүнд усны том бассейн олсон. Тэр ус нь чанарын хувьд давстай, ундаанд хэрэглэх боломжгүй, байгаль орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй гэсэн. 10 метр хүртэл гүнд байгаа бол байгаль орчинд сөрөг нөлөө үзүүлнэ, харин 100 гаруй метрийн гүнд байгаа учраас байгаль орчинд нөлөөлөхгүй, тэнд санаа зовох хэрэггүй гэж усны мэргэжилтнүүд ярьдаг. [3]

Гүний усны нөөц үйлдвэрийн үйл ажиллагааг 40 жил хангахад хүрэлцэх хэмжээтэй бөгөөд 40 жилийн дараа түвшин нь 40 м. –ээр хорогдоно. Гэрээний сунгалтуудаар үүсэх дараагийн 30 жилийн үйл ажиллагаанд шаардагдах усны эх үүсвэрт зарцуулагдах хөрөнгө төлөвлөлтийн талаар Гэрээнд заалт нэмж лоруулах хэрэгтэй байна.

Гэрээний заалт 6.12.

Хөрөнгө оруулагчийн хүсэлтийн дагуу ус ашиглах гэрээг Усны тухай, Ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөрийн тухай болон бусад хууль тогтоомжид (усны асуудал эрхэлсэн эрх бүхий байгууллагаас баталсан усны эх үүсвэрүүдийг оролцуулан) заасны дагуу түргэн шуурхай байгуулахад Засгийн газар дэмжлэг үзүүлнэ. Ус ашиглах гэрээг 20 -иос доошгүй жилийн хугацаагаар байгуулах бөгөөд уг гэрээг тухай бүр 5 жилээр сунгана.

(ШҮ)

Гүний усыг их хэмжээгээр ашиглах асуудалд бид болгоомжтой хандах ёстой.

(ТТ)

Оюутолгой төслийн байгаль орчны үнэлгээг хийх гэж бараг хоёр жил болсон. Гүний усны асуудлаар “Айвэнхоу майнз” -ын өөрийнх нь дүгнэлт, Байгал орчны яамны мэргэжилтнүүдийн байр суурь нэлээд ялгаатай байдаг. Оросын болон барууны судалгааны школ өөр гэж тун саяхан болтол энэ зөрвүгээ тайлбарладаг байсан. Гүний усыг өдөрт 800 шоо метрийг ашиглана гэдэг хэтэрхий их хэмжээ ... (16)

Оюутолгойн байгаль орчны үнэлгээ хийгдээд ирэхийг хүлээж байна. БОЯ үүнийг хийдэггүй. Манайхаас эрх авсан мэргэжлийн байгууллага хийдэг. Энэ ажил гурав дахь жилдээ үргэлжилж байгаа нь үнэн. Гүний усны төлбөрийг 6 төг. байсныг 100 төг. болгож нэмсэн. Үүнийг дааж гарах ачаалал тэдний бизнес төлөвлөгөөнд байгаа эсэхийг мэдэхгүй. Тэд өөрсдийн хөрөнгөөр усны хайгуул судалгааг

хийсэн, бvх хариуцлагаа хвлээнэ гэж байгаа. [15]

Гэрээний заалт 7.2.1.

7.2.1. Оюутолгой төсөлд шаардлагатай эрчим хүчийг Монгол Улсын дотоодоос эсхүл гадаад орноос хангах зорилгоор (барилгын ажил гүйцэтгэх хугацаанд Оюу толгой ордоос Монгол Хятадын хил хүртэлх 220 кВ хүчдэлтэй эрчим хүч дамжуулах шугам барих ажил үүнд орно) цахилгаан эрчим хүч дамжуулах дэд бүтцийг барих;

(ШҮ)

Монгол Улсын эрчим хүчний нэгдсэн бодлого ба хуульд нийцэхгүй байна.

(ТТ)

БНХАУ -аас эрчим хүч импортлох нь манай улсын хувьд эрчим хүчний хөршөөсөө хараад байдал орно гэсэн үг.

Гэрээний заалт 7.2.2.

Хөрөнгө оруулагч нь Оюутолгой төслийн богино болон урт хугацааны цахилгаан эрчим хүчний хэрэгцээг хангах цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх барилга, байгууламжийг Монгол Улсын хамгийн тохиромжтой байршилд (эсвэл Хамааралтай этгээд, Гэрээт гүйцэтгэгч эсхүл Туслан гүйцэтгэгчээр бариулах болон ажиллуулах) барих, ажиллуулах, уг эрчим хүч үйлдвэрлэх байгууламжид ашиглах нүүрсний эх үүсвэрийг өөрийн үзэмжээр дангаар тогтоох.

(ШҮ)

Монгол Улсын эрчим хүчний нэгдсэн бодлого ба хуульд нийцэхгүй байна.

(ТТ)

БНХАУ “аас эрчим хүч импортлох нь манай улсын хувьд эрчим хүчний хөршөөсөө хараад байдал орно гэсэн үг. “Монгол Улсын хамгийн тохиромжтой газар” гэдэг хэллэг эргэлзээтэй үг байна. ЦС –ын байрлалыг хэрхэн сонгохыг шууд заах нь чухал. Тавантолгойн нүүрсний ордыг түшиглүүлэн тохирох хүчин чадалтай цахилгаан станц барьж Оюутолгой төслийг эрчим хүчээр хангах нь зөв болов уу.

Гэрээний заалт 7.6.2.

Хөрөнгө оруулагч, түүний харилцан хамаарал бүхий этгээд, Гэрээт гүйцэтгэгч, эсхүл Туслан гүйцэтгэгч болон түүний өмнөөс Оюу толгой төсөлтэй холбоотойгоор санхүүжүүлсэн, эсхүл барьсан бүх автозам, дамжуулах хоолой болон бусад тээврийн дэд бүтцийн байгууламж (төмөр замыг оруулахгүйгээр) нь зөвхөн тухайн төслийн зорилгод нийцэх шаардлагатай болохыг Засгийн газар хүлээн зөвшөөрч байна.

(ШҮ)

Хөрөнгө оруулагч тал уурхайн дэд бүтцийн объектуудыг цогцолбороор нь санхүүжүүлэх зорилгогүй байгааг илчилсэн заалт гэж үзнэ.

(ТТ)

Хөрөнгө оруулагчид Төсөл хэрэгжүүлэх нэгдсэн бодлого төлөвлөлт, ТЭЗҮ –ээ хийгээгүй байна. Уул уурхайн үйлдвэр барьж байгуулахад шаардагдах дэд бүтэц, авто болон төмөр замыг улсын хөгжлийн хэтийн бодлоготой уялдуулмаар байна.

Гэрээний заалт 7.7 – 7.8.

7.7. Хөрөнгө оруулагч нь өөрийнхөө барьж байгуулсан тодорхой дэд бүтцийн байгууламж, үйлчилгээг (цаашид “Нийтийн Зориулалттай Дэд Бүтцийн Байгууламж болон Үйлчилгээ”

гэх) **Оюу толгой төслийн үйл ажиллагаанд саад учруулаагүй нөхцөлд** олон нийт, Засгийн газар болон гуравдагч этгээдэд ашиглуулж болно. Нийтийн ашиглах дэд бүтцийн байгууламж болон үйлчилгээнд жишээ нь авто зам, цахилгаан эрчим хүч, ус болон халаах систем, ус татах байгууламж, **хот, суурин, гацаа төлөвлөлт**, сургууль, эмнэлэг, албан болон албан бус сургалт, боловсрол, онгоцны буудал, зам, нийтийн үйлчилгээний төв болон орон нутгийн засаг захиргаа суурьшиж болох барилга зэрэг орно.

7.8. Хөрөнгө оруулагч нь нийтийн зориулалттай дэд бүтцийн байгууламж болон үйлчилгээг ашиглаж буй иргэн, байгууллагаас **ашиглалтын төлбөр, хураамж авах замаар тэдгээрийг барихад гарсан зардлыг нөхөн авч болно**. Олон нийт, Засгийн газар эсвэл гуравдагч этгээд нь нийтийн зориулалттай дэд бүтцийн байгууламж болон үйлчилгээг ашиглах тохиолдолд Хөрөнгө оруулагчийн **хүлээж авахуйц нөхцлийн** дагуу ашиглалтын гэрээ байгуулан ашиглана.

(ШҮ)

Үйлдвэрийнхээ ажилчдын нийгмийн асуудлыг шийдэх чиглэлд үг санаа ер оруулахгүй юм. Хот, суурин, гацааг төлөвлөнө гэхээс илүү тодорхой зүйл өгүүлэхгүй байна. “Саад учруулаагүй нөхцөлд ...” гэж барьцаалах маягийн санаа оруулсан байна.

(ТТ)

Харин хамгийн тодорхой зүйл гэвэл энэ ордуудыг ашигласнаар нийгмийн олон асуудлыг шийдэхэд тус дөхөм болно. Олон зуун мянган хүний амьдрал, олон мянган хүний ажлын байрны асуудал шийдэгдэх учиртай. Энэ үр ашигтай үйлдвэрт ажиллах хүмүүсийн цалин хангамж илүү байж таарна. **Гадны компаниуд хот байгуулах, нийгмийн асуудлыг шийдэхэд аль болох бага юм зарахыг л бодно шүү**. Түр байшин бариад хот, аймгийн төвөөс хүмүүсийг зөөж 24 хоног, 14 хоногоор ажиллуулаад явуулчихна. **Эдийн засагч хүмүүс учраас том барилга, хот босгохоос ихээхэн цааргална**. Харин энэ талаар төрийн зүгээс бодлоготой хандах хэрэгтэй. **Дэд бүтцээ байгуулах шаардлагыг сайн тавих хэрэгтэй. Тэнд ажиллагсдын ахуй амьдрал, орон сууц зэрэг асуудлыг аль болох иж бүрэн шийдвэрлэх шаардлага тавих ёстой байх**. Тэгж ажиллахаас өөр арга байхгүй. [4]

“Гацаа суурин” гэсэн хэллэгийг энэ заалтаас авч хаях хэрэгтэй. “Хот” гэдэг үгийг нь хэвээр үлдээж, мөн “төлөвлөнө” гэсэн санааг “барина байгуулна” гэсэн утгатай үгээр солимоор байна. Монголын өнцөг булан бүрээс цуглах ирээдүйн хотын иргэд өндөр цалинд нь бус өндөр байшинд нь илүү их татагдана. Монгол хүний зан баргийн цалинг тоохгүй. Байр байшин, шинэ хотын Улаанбаатар хоттой холбогдсон байдал ... товчдоо нийгмийн асуудлын шийдэгдсэн байдал л Оюутолгойд хаанахын хэн ажиллахыг шийднэ.

Энэ том ордуудыг ашигласнаар олон зуун мянган хүний аж амьдралд яаж нөлөөлөх вэ гэдэг талаас нь ярьж байна. Би энэ том ордуудад дотоодын боловсон хүчнүүдийг ажиллуулах талаар өөрийн саналыг хэлье гэж бодож байна. Өнөөдөр Эрдэнэтэд 5800 орчим хүн ажиллаж байгаа. Түүний 800 - 900 нь инженер техникийн өндөр мэргэжилтэй хүмүүс юм. Өөрөөр хэлбэл, монгол инженерүүд ажиллаж байна гэсэн үг. Харин энэ ордууд дээр монгол боловсон хүчнээ ажиллуулах тал дээр төрөөс ямар бодлого барих ёстой вэ? Менежментийг нь гадны компаниудад хариуцуулахаар хаанаас ямар боловсон хүчин авчрахаа тэд шийдэх болно. Тэгэхээр, дотоодын боловсон хүчнээ ажиллуулах боломж нь харьцангуй бага болчихоод байгаа юм. Дорнодын Тамсагийн орд газарт 3000 гаруй хятад иргэн ажиллаж байна. Би Хөдөлмөр эрхлэлтийн газраас Монголд ажил эрхэлдэг гадаадын хүмүүсийн талаар судалгааны материал авсан. Тэнд бичсэнээр 6000 орчим гадны хүн ажиллаж байгаагаас 2000 гаруй нь хятад иргэн

гэсэн тооцоо байна лээ. Оюутолгойд хятадууд их ирнэ. [17]

Оюутолгойгоос Монгол Улсад наалдсан юм хэвлэл мэдээллээр дуулиантуулаад байгаагаас хавьгүй доогуур. “Айвенхоу Майнз Монголиа” ХХК-д өнөөдөр 1000-аад хүн ажилладаг. 90 орчим хувь нь монголчууд. Манайхан үнэлгээ багатай, хар бор ажлыг нь хийдэг ч Монголдоо шагшуулахаар өндөр цалинтай. Тогооч, жолооч, харуулуудыг нь орхиё. Дипломынх нь будаг хатаагүй залуу геологич 300- 400, бусад компаниас урвуулж аваачсан туршлагатай ахмадууд 500- 600, Оюутолгойг олж нээсэн Д.Гарамжав мэтийн тоотой хэдэн хүн 1000 орчим ам.долларын цалинтай гэсэн.

Тэгвэл ажиллагсдын 10 хувийг эзэлдэг гадаадын геологичид болон бусад мэргэжилтнүүдэд нийт цалингийн сангийн дийлэнх ногддог. Нэг хүн 10- 30 монгол хүнийхтэй тэнцэх, түүнээс ч илүү цалин пүнлүү авч байгаа гэсэн үг. Олон улсын жишиг ийм хойно, буруутгах юу байх вэ. Харин ч мянгаад айлыг хоолтой байлгасных нь төлөө “Айвенхоу”-д талархууштай. Гэхдээ анзаараарай, цалинд зарцуулж буй **хөрөнгийн дийлэнх нь эргээд гадагшаагаа урсчихаж байгаа** биз.

Бас нэг жишээ. Оюутолгойн өрөмдлөг, дээж сорьцын шинжилгээ, бүх төрлийн хангамж, үйлчилгээг бас л гадаадынхан гүйцэтгэдэг. Тэд зөвхөн өрөмдлөгийнхөө техник тоног төхөөрөмжийг л гэхэд Монголд тоотой буусан аварга том онгоцоор тээж ирж байв. Ерөнхийдөө ийм компаниудын үнэлгээ өндөр байх нь ойлгомжтой, ажлын хөлс төлбөр нь ахиад л гадагшаагаа. Тэгэхээр өнөөдөртөө “Айвенхоу”-гийн Оюутолгойд зарсан олон сая доллараас Монголд үлдэх зүйл нь хэдэн цооног нүх, Оюутолгой хотхон хоёр л байна. Оюутолгой Эрдэнэт шиг болох уу? Энэ л бидний сэтгэлийг зовоож байна. []

Гэрээний заалт 7.10.

Хөрөнгө оруулагч, түүний хамааралтай этгээд, гэрээт болон туслан гүйцэтгэгч нь Оюу толгойн гэрээт талбайгаас Гашуун сухайтын хилийн боомт хүртэлх замыг дараахь нөхцөлийн дагуу зам тээврийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагатай гэрээ байгуулан **барьж болно**. Үүнд:

7.10.1. тус замын маршрутын талаар Засгийн газартай тохирох боловч уг зам нь **ямар ч тохиолдолд зардал өртгийн хувьд ашигтай, аль болох Оюу толгой төслийн гэрээт талбайг Гашуун сухайтын хилийн боомттой хооронд нь шууд холбосон байх;**

7.10.2. хөрөнгө оруулагч зам барих ажлын зардлыг гаргах бөгөөд энэхүү зардлыг хөрөнгө оруулагчийн татвар ногдох жилийн орлогоос хасч тооцно;

7.10.3. Хөрөнгө оруулагч болон Засгийн газрын хооронд авто замын засвар үйлчилгээний талаар байгуулж болох зохицуулалтын бусад хувилбарт өөрөөр заагаагүй бол **замын засвар үйлчилгээг цаг тухайд нь гүйцэтгэх үүргийг Засгийн газар хариуцах** бөгөөд Хөрөнгө оруулагч, гэрээт гүйцэтгэгч туслан гүйцэтгэгч нараас бусад этгээдээс зам ашигласны төлбөрийг хураах үүрэгтэй.

7.10.4. хөрөнгө оруулагч (түүний хамааралтай этгээд, тэдгээрийн Гэрээт эсхүл туслан гүйцэтгэгч) нь энэхүү гэрээ хүчин төгөлдөр байх хугацаанд энэ гэрээний 7.10-д заасан зам ашигласны бүхий л төлбөр хураамжаас чөлөөлөгдөнө;

7.10.5. Энэхүү зам нь Олон улсын чанартай зам болохыг харгалзан түүнтэй холбогдон гарах аливаа хууль зүйн хариуцлагыг Хөрөнгө оруулагч хүлээхгүй.

(ШҮ)

Тухайн замын элэгдэл эвдрэлд хөрөнгө оруулагч талын хүнд даацын машинууд ихээхэн “хувь нэмэр” оруулна. Замын засвар арчилгааг Засгийн газар хариуцах болох

нь. Өөрөөр хэлбэл тэд эвдэж, бид засах нь шударга бус.

(ТТ)

Зам ашиглалтын төлбөр хураамжийн хэмжээг Засгийн газар тогтоох ... зэргээр асуудалд нарийн тодорхой хандах шаардлагатай байна.

Манай хоёр толгойг сонирхсон хамгийн ойрын хөрш маань “Замыг чинь бариад өгье. Замаас олох ашгийг бид авъя” гэдэг. Энэ талаар дагнан судалсан манай мэргэжилтнүүдийн учирладаг нь “Сонсоход сайхан санал. Хэрэгжүүлбэл, бидэнд дэндүү алдагдалтай наймаа. Тэд тээврийнхээ тарифыг нэмлээ л бол бид дуусаа. Энэ алдагдал Оюутолгой, Тавантолгойн төслийг боож ч мэднэ. Ийм болохоор энэ замыг хятадуудын мөнгөөр барьж болохгүй. Барьсан ч хувь эзэмшүүлж болохгүй. Шинэ зам биднийх биш гэхэд ядаж үндэстэн дамнасан аварга акулын өмч байх нь зөв болов уу.

Гэрээний заалт 9.5.

Хөрөнгө оруулагч нь Айвенхоу Майнз Лтд болон Рио Тинтогийн санхүүгийн чадамжаар бүрдсэн хувь нийлүүлэгчийн зээлээр Оюу толгой төслийн хайгуул болон бүтээн байгуулалтад ихээхэн хэмжээний Хөрөнгө оруулалт хийсэн болно. Хөрөнгө оруулагч нь энэ гэрээний 3.3 -д заасан техник эдийн засгийн үндэслэлд тусгасан 5 тэрбум долларын нэмэлт хөрөнгө оруулалтыг Оюутолгой төсөлд хийхээр төлөвлөж байна. Эхний хөрөнгө оруулалтыг 5 жилийн хугацаанд хийхээр тооцоолж байгаа бөгөөд хөрөнгө оруулалтын зардлын үндэслэлд зааж өгнө.

(ШҮ)

Хөрөнгө оруулалтын хэмжээ үндэслэлгүй байна. Хариуцлагатай шийдвэрийг эцсийн байдлаар гаргахад зайлшгүй танилцах шаардлагатай мэдээллийг гэрээнд оруулаагүй байна. Гэрээний эдийн засгийн үндэс болсон хөрөнгө оруулалтын хэмжээ, үйдвэрлэх бүтээгдэхүүний хэмжээ зэргийн талаар мэдээлэл гэрээнд тусгагдаагүй байгаа нь тус гэрээг байгуулах нь Монгол Улсын хувьд ашигтай эсэхийг үнэлэх боломжийг хязгаарлаж байна.

(ТТ)

Жилд 30 сая тн. хүдэр олборлож, боловсруулахад шаардагдах анхдагч хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 1275 сая ам. доллар байсан, 3725 сая ам. доллараар нэмэгджээ. Хөрөнгө оруулалтын тооцоог нарийвчилсан ТЭЗҮ, баталгаажсан зураг төслийн үндсэн дээр хийж, ил уурхай, баяжуулах фабрик, барилга байшин, дэд бүтэц, хаягдлын аж ахуй, ... тоног төхөөрөмжөөр нэгбүрчлэн гаргах ёстой. Төсөлд, хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 2007 оныхоосоо бараг 2 дахин өссөн байна. [1]

Техник эдийн засгийн үндэслэлийг гэрээнд хавсаргаагүй нь Ашигт малтмалын тухай хуулийн “30.1.1. эхний 5 жилд оруулах хөрөнгийн хэмжээ, хугацаа, үйлдвэрийн хүчин чадал, бүтээгдэхүүний нэр төрөл, орд ашиглах арга, технологийн талаархи мэдээлэл, техник, эдийн засгийн үндэслэл”-г гэрээний төсөлд хавсаргана гэсэн заалтыг зөрчиж байна. Мөн, 5 жилийн хугацаанд 5 тэрбум долларын хэмжээтэй хөрөнгө оруулалт хийнэ гэж гэрээний 9.5-р зүйлд заасан ба харин хуваарийг нь техник эдийн засгийн үндэслэлд тусгана гэж заасан байгаа нь үнэндээ иж бүрэн мэдээлэлд тулгуурлан шийдвэр гаргах боломжийг хязгаарлаж байгаа хэрэг юм.

Гэрээний заалт 16.3.

Хөрөнгө оруулагчийн шууд ба шууд бусаар эзэмшиж буй, эсвэл шинээр эзэмшсэн (энэхүү Гэрээг байгуулагдах үед болон ирээдүйд) ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл, бусад эдэлбэрийг (эдэлбэр газрыг оролцуулан) хөрөнгө оруулагч энэхүү Гэрээнд хамааруулах (тийнхүү

мэдэгдэл өгсөн өдрөөс хойш) хүсэлтээ Эрдэс баялаг эрчим хүчний сайдад бичгээр гаргах эрхтэй. Ингэхдээ Хөрөнгө оруулагчийн тухайн ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл, бусад эдэлбэрийг ашиглах үйл ажиллагаа нь үндсэн үйл ажиллагаатай холбоотой боловсруулах байгууламжийг ашиглахаар тусгагдсан байх нөхцөлтэй байна.

(ШҮ)

Хөрөнгө оруулагчийн Монголд явуулах бусад үйл ажиллагаа, бусад эрэл хайгуул, орд газрыг ашиглах үйл ажиллагааг ч уг гэрээгээр зохицуулахаар байна.

(ТТ)

Оюутолгойн орд газрыг ашиглахад, өөрөөр хэлбэл, өнөөдөр нэгэнт олгогдсон байгаа 3 хүртэлх тооны ашиглалтын лицензийн хувьд л уг гэрээ үйлчлэх ёстой. Харин гэрээн дэх заалтууд энэ тал дээр бүрхэг байна. Тухайлбал, “ашиглалтын лиценз” гэдэгт олгогдоод байгаа гурван ашиглалтын лиценз дээр нэмж лиценз авах боломжийг тусгасан байна. Хөрөнгө оруулалтын гэрээний 16.3 -р заалт болон хувь нийлүүлэгчдийн гэрээнд 6709А лицензийг тойрсон газар нутагт хайгуул хийж, тус гэрээнд хамаатуулах боломжийг зааж өгчээ. Ингэх нь хөрөнгө оруулагчийн бусад төсөлд гаргах хайгуулын болон бусад зардал, алдагдлыг уг гэрээний хүрээнд ашгаасаа нөхөх, мөн тусдаа төслийн хувьд гэрээнд заагдсан хөнгөлөлт чөлөөлөлт, бусад таатай нөхцлүүдийг эдлэх боломжийг олгох эрсдэлтэй. [9]

Гэрээний заалт 16.4.

Талууд бичгээр харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр энэхүү Гэрээнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж болно.

(ШҮ)

Гэрээнд өөрчлөлт оруулах нь талуудын мэдлийн асуудал биш.

(ТТ)

Талууд тохиролцоод өөрчлөх саналаа холбогдох газарт уламжилж болох юм.

Гэрээний заалт 16.10.

Гэрээг Монгол, Англи хэл дээр тус бүр хоёр эх хувийг үйлдэх бөгөөд талууд хэл тус бүр дээрх хувийг хадгална. Гэрээний Монгол, Англи хувийг эрх тэгш хэмээн тооцох бөгөөд харин агуулгын болон орчуулгын хувьд зөрвөл Англи хэл дээрх хувийг баримтална.

(ШҮ)

Монгол хэл төрийн албан ёсны хэл мөн гэсэн Үндсэн хуулийн 8.1 – дэх заалтыг зөрчиж байна.

(ТТ)

Гэрээний төслийн монгол эхийн хэл найруулга ядмаг, ойлгомж муутай болжээ. Дээрх заалтад, Гэрээний уг эхийг монгол, англи хэл дээр, тус бүр дээр 2 хувь үйлдэх тухай (эрхбиш) өгүүлсэн биз. Тэрнээс биш 2 эх хувийн тухай яриагүй байх.

Гэрээний заалт 16.8.

Хэрвээ Хөрөнгө оруулагч нь энэхүү Гэрээнд заасан нөхцөл шаардлагыг хангасан бөгөөд Оюутолгойн төслийн үндсэн үйл ажиллагаанд оруулсан хөрөнгө оруулалтаа хадгалж үргэлжлүүлэх хүсэлтэй бол энэхүү Гэрээ дуусгавар болохоос 6 -аас доошгүй сарын өмнө **Засгийн газарт мэдэгдэл хүргүүлснээр Гэрээний хугацааг сунгуулах эрхтэй** бөгөөд Засгийн газар Хөрөнгө оруулагчийн уг мэдэгдлийг хүлээн авснаар Гэрээг 20 жилийн хугацаагаар **шууд** сунгана.

(ШҮ)

Гэрээний хугацаа 30 жил гэж байгаа ч хэрэг дээрээ 70 жил болох гээд байна.

(ТТ)

Олборлох салбарын хөрөнгө оруулалтын гэрээний хүчин төгөлдөр байх хугацааг гадаадын зарим улс орон 2.75 жилээр, 6.5 жилээр ... гэхчилэнгээр, цэг таслаар яригдах хэмжээний өндөр нарийвчлалтай тогтоосон жишээ байдаг. Гэрээний “гадаад тал” Монгол Улсын Засгийн газарт мэдэгдэл хүргүүлэхээр л “гэрээ сунгагдах эрх” нь нээгдэж байдаг ямар учиртай юм. 20 жилийн хугацаагаар шууд сунгана гэдгийн “шууд” гэдэг тодотголыг төсөл зохиогчгоор тайлбарлуулах шаардлагатай.

Гэрээний заалт 16.18.

Энэхүү Гэрээнд өөрчлөлт хийхдээ түүний агуулгыг **нийтэд нээлттэй** байлгана.

(ШҮ)

Ухварлаваас, энэ заалт нь гэрээ анх батлагдахад бүр ч илүү хамаатай байх ёстой.

(ТТ)

Мөн УИХ -аас өгсөн удирдамжид “Хөрөнгө оруулалтын гэрээний төслүүдийг боловсруулах болон хэлэлцээ хийх ажлыг ил тод явуулах”-аар заасныг Засгийн газар хангалтгүй биелүүлсэн гэж үзэх болохоор байна. Тухайлбал, олон нийтэд гэрээний талаар дутуу мэдээлэл өгч, төөрөгдүүлж ирсэн. Жишээ нь, хөрөнгө оруулагчийн 34 хувийг шууд эзэмших болсон гэж мэдэгдэж байсан ч уг хувийг өндөр хүүтэйгээр худалдаж авч байгаагаа мэдэгдээгүй. Цаашид гэрээний төслийг УИХ -д өргөн барих үед олон нийтэд мөн ил тод мэдээлэх эрх зүйн механизмыг бүрдүүлэх нь олон нийтийн санал бодлыг тусгах, гэрээг дэмжих итгэлийг бүрдүүлэхэд нэн чухал юм. [9]

Мөн, Хөрөнгө оруулалтын гэрээний төсөл **яг хэзээнээс эхэлж** олон нийтэд ил тод болсон бэ гэдэг асуудлыг хөндөж авч үзэх шаардлагатай. Оюутолгойн ордыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээ, Айвенхоу Майнз Монголиа Инк ХХК (АММИ) компанийн хувь нийлүүлэгчдийн гэрээг батлах тухай хуулийн төслийг Засгийн газар УИХ -д 2009 оны 3 дугаар сарын 3 -ны өдөр өргөн барьсан. Хэдийгээр гэрээг олон нийтэд албан ёсоор ил тавиагүй ч иргэний нийгмийн байгууллагууд, УИХ -ын зарим гишүүдээр дамжуулан дээрх гэрээнүүдийн төслийн хувийг хүсвэл олоод авч болж байгаа юм. Тэгэх тусмаа албан ёсоор нийтлэх, мөн танилцах хугацаа гаргаж өгөх нь зөв байх.

Гэрээний заалт 16.19.

Хөрөнгө оруулагч нь **олборлох аж үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачлагын** талаар Засгийн газрын баталсан хууль тогтоомж, журмыг даган биелүүлэх бөгөөд олон улсын хэмжээнд хэрэгжүүлж буй санаачлагуудтай уялдуулах, шаардагдах **мэдээллийг олон нийтэд нээлттэй байлгахад анхаарч** ажиллана.

(ШҮ)

“Анхаарна” гэсэн тодорхойгүй халхавч үгээр хаацайлж аргалаад, эцсийн дүндээ мэдээлэл өгөхгүй байх гэсэн тийм санааг шургуулсан байна. Үүнийг өөрөөр ойлгоход бэрх.

(ТТ)

Гэрээний энэ заалтад дурдагдсан нэр томъёо буруу байна. Их Британийн Ерөнхий сайд Тони Блейр, Норвегийн Ерөнхий сайд Женс Столтенберг нар 2002 онд санаачилж, эдүгээ дэлхийн олон улс оронд дэмжин хэрэгжүүлж байгаа

“Олборлох салбарын ил тод байдлын санаачилга” нь хариуцлагатай уул уурхайн чиглэлийн олон улсын хамтын ажиллагааны хүрээнд гарах Засгийн газрын шийдвэрийн тухай ярьж байгаа бололтой. “Шаардагдах мэдээлэл” гэсэн нэр, мөн, юуг юутай уялдуулах нь тодорхойгүй байна.

Олборлох салбарын ил тод байдал гээд олон улсын хэмжээнд явагдаж байгаа санаачилгад манай улс нэгдэн орох хэрэгтэй. Тэгээд ямар ашиг хаанаас гараад, хаана хуваарилагдаж, хаашаа яаж яваад байгаа нь ард түмэнд ил тод ойлгомжтой, тэд дуртай цагтаа энэ мэдээллээ авч байдаг, хянаж чаддаг тогтолцооны тийм механизм тавихын төлөө ажилламаар байна. [12]

Гэрээний заалт 16.20.

Энэхүү Гэрээний 10.2, 14, 16.6, 16.7, 16.11 -р заалтууд болон Хавсралт 1 -д заасан заалтууд нь Гэрээ байгуулагдах өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно. Үүнийг гэрчлэх талууд өөрийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийг байлцуулан тус тусын гарын үсэг, тамга тэмдгээр баталгаажуулан 2009 оны [...] сарын [...] өдөр Улаанбаатар хотод энэхүү Гэрээг үйлдэв. Гэрээ байгуулсан талууд:

Монгол Улсын Засгийн Газрыг төлөөлж,

- Монгол Улсын Сангийн Сайд (Баярцогт)
- Эрдэс Баялаг, эрчим хүчний Сайд (Зоригт)
- Байгаль орчин, аялал жуулчлалын Сайд: (Гансүх)

Айвенхоу Майнз Монголия Инк. ХХК-ийг төлөөлж,

- Ерөнхий захирал

(ШҮ)

Гэрээний баталгаажуулалт ёсчлогдох гадаад хэлбэр талаасаа хүртэл “биш” харагдаж байна.

(ТТ)

Олон сайд гарын үсэг зурахаар гэрээ хэлцэл хүчтэй сайн болчихгүй. Харин ч хариуцлага эзэнгүйднэ. Барилга хот байгуулалт ... дэд бүтцийн сайдын нэр яагаад байхгүй байгаа юм. Хот байгуулахгүй учраас тэр юм болов уу ... гээд олон олон асуулт гарч ирж болно.

Монголын Засгийн газрын байгуулсан олон улсын гэрээнд гадаадын талыг төлөөлж монголын иргэн гарын үсэг зурах нь зохимжтой бус. Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай энэхүү Гэрээний холбогдогч талууд маргавал, арбитрын үйл ажиллагаа англи хэл дээр явагдана.

Дүгнэлт

Өмнөх “тодотгол тайлбар” (ТТ) –т ялгаж оруулсан түүвэр санаанууд бүхэлдээ “дүгнэлт” хэлбэртэй байгаа нь бидний дүгнэлт хийх ажлыг нэг талаар хөнгөрүүлж, нөгөө талаар мөн хүндрүүлж байгаа юм. Тиймээс, дор бид аль болохоор урьд өмнө төдийлэн гарч байгаагүй шинэ санаа оруулахыг хичээсэн болно. Үүнд:

1. Монголын нийгэм Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтыг гэрээний хүрээнд, ялангуяа сүүлийн 3 – 4 жилд дээр доргүй чамлахааргүй хэмжээнд ярилцжээ. Үүнд, иргэд, төрийн бус байгууллага, иргэний эвсэл хөдөлгөөн, алдартан гавъяатан, ахмад улстөрийн зүтгэлтнүүд, Улсын Их Хурлын гишүүд, төрийн өндөр дээд албан тушаалтнуудын оруулсан хувь нэмэр их юм. Ер нь, Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээний зарчмын гол асуудлаар, шийдвэр гаргахад “хэрэгтэй санаанууд”, ялангуяа дороосоо гараад бараг дууссан гэж үзэж болохоор байна. Энэ нь, хэвлэл мэдээллээр цацагдаж байгаа мэдээллийн урсгал дахь “давагдсан санаа” –ны өсөлтийн хэмжүүрээр батлагдаж байна. (Сэдвийн хүрээнд сонин хэвлэлийн контент анализ хийгдсэн болно.)
2. Шүүмж –д, гэрээний заалтууд хууль зөрчсөн тухай олонтаа дурджээ. Төслөөрөө бол Гэрээ нэртэй хууль гарахаар яваад байгаа. Хууль хуультайгаа зөрчилдвөл сүүлд батлагдсаныг нь барьдаг. Гэрээг гэрээ байлгахын тулд түүнийг хууль хэлбэрээр бус тогтоолоор батлах нь илүү зохимжтой юм. Тогтоолын хавсралт нь “гэрээ” байна.
Гэрээг гэрээ биш болгож байгаа өөр нэг зүйл байна. Гэрээнд гэрээтэй хамаагүй асуудлуудыг тусгахаас зайлсхийвэл зохино. Урьдчилсан төлбөр нэртэй 125 сая ам. долларын зээл гуйх, “ялангуяа Өмнөговь аймагт үйлвэрлэсэн бараа бүтээгдэхүүнийг тэргүүн ээлжинд худалдан авч хэрэглэх” –ийг шаардах, Өмнийн говийн бүсийн хөгжилд хөрөнгө оруулагчийг татан оролцуулах, уул уурхайн мэргэжлээр 150 оюутан сургах ... гэхчилэнгийн гуйвар дайвар үүргээс хөрөнгө оруулагчийг бүрэн чөлөөлж [Г.П.], оронд нь уурхайн хотоо үйлдвэртэйгээ зэрэгцээ байдлаар [заавал] барьж босгохыг гэрээ график ёсоор “тулган хүлээлгэх” хэрэгтэй.
3. Оюутолгой ордыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээний тухай Монгол Улсын хууль 4 -хөн заалттай. Хуулийн 4 дүгээр зүйлд, Хөрөнгө оруулалтын гэрээ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхэлж хуулийг дагаж мөрдөнө; гэжээ. Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээний тухай Монгол Улсын хууль тогтоол батлагдсан өдрөөс, эсвэл түүн дотор товлож заасан огнооноос эхэлж Гэрээний “эрх нээгдэх” –ээр зохиомжлоогүйгээс хууль гэрээний зэрэг зиндаа будлиантах шинж бүхий байна.
4. Гэрээний төсөл дээр бусад олон шинжээчийн зэрэгцээ, монгол хэлний мэргэжилтэн ажиллуулах шаардлагатай юм байна.
5. Гэрээний бичвэр, эх төслийн найруулгаас харахад Монгол Улсын Засгийн газар цаад хамтрагч түншийнхээ санал болгосон төсөл хувилбар дээр өнгөцхөн засал хийгээд аваад ирж үү гэж ойлгогдохуйц шинж байдал мэдрэгдэв. Эрх бүхий субъектээс УИХ –д өргөн мэдүүлсэн ... Гэрээ батлах тухай хуулийн төсөл үнэхээр Монгол Улсын Засгийн газрын боловсруулсан төсөл юм бол, бид АММИ ХХК –ийн гарт байгаа тэдний төслийг “танин мэдэхүйн зориулалт” –аар авч ашиглах хэрэгтэй.
6. Хөрөнгө оруулалтын энэхүү гэрээ батлагдсанаар Монгол Улс татварын, ашигт малтмалын ... зэрэг олон хуульдаа өөрчлөлт оруулахад хүрч байна. Ингэхдээ цаашид байгуулагдах ийм төрлийн олон гэрээнүүд хуулиас давсан эрхтэй байх үндсийг бүрдүүлж өгч байна. Монгол Улс хөрөнгө оруулагч компанийн 34 хувийн хувьцааг арилжааны нөхцлөөр, өндөр хүүтэйгээр зээлж авч байгаа бөгөөд үүнийхээ төлөө хөрөнгө оруулагчид хөнгөлөлт үзүүлэх, буулт хийх ямар ч үндэслэл байх учиргүй. Тийм байтал, Гэрээндээ үйлчилж байгаа хууль тогтоомжоос давсан олон хөнгөлөлт чөлөөлөлтийг оруулсан болох нь төслийг өнгөцхөн уншихад шууд харагдаж байна. Гэнэтийн ашгийн татварыг цуцлан “Нөөцийн ашгийн нэмэлт төлбөр” –ийг тогтоох нь эдийн засгийн ямар үр нөлөөтэйг ч тухайлан авч үзэх шаардлагатай. [9]
7. УИХ -аас тогтоол гаргаж чиглэл болгосон Гэрээ байгуулах удирдамжид “Хөрөнгө оруулалтын гэрээний төслүүдийг боловсруулах болон хэлэлцээ хийх ажлыг ил тод явуулах” -аар заасныг Засгийн газар хангалтгүй биелүүлсэн гэж үзэж болохоор байна. Тухайлбал, олон нийтэд гэрээний талаар дутуу мэдээлэл өгч, төөрөгдүүлж ирсэн. Жишээ нь, хөрөнгө оруулагчийн 34 хувийг шууд эзэмших болсон гэж мэдэгдэж байсан ч уг хувийг өндөр хүүтэйгээр худалдаж авч байгааг мэдэгдээгүй. Цаашид гэрээний төслийг УИХ -д өргөн барих үед олон нийтэд мөн ил тод мэдээлэх эрх зүйн

механизмыг бүрдүүлэх нь олон нийтийн санал бодлыг тусгах, гэрээг дэмжих итгэлийг бүрдүүлэхэд нэн чухал юм. [9]

8. Төр засагт өөрийн гэсэн гэрээний мэргэжилтнүүд дутаж байна. Цаашдаа, гааль татвар, банк санхүү, үйлдвэр худалдаа ... уул уурхай, гадаад харилцаагаар гаршсан төдийгүй зөвхөн, хөрөнгө оруулалтын гэрээгээр дагнан мэргэшсэн ... зэрэгцээ байдлаар бие биенээсээ хамааралгүй хоорондоо өрсөлдөх байдлаар ажилладаг дан монгол бүрэлдэхүүнтэй 2–3 цомхон чадварлаг баг байгуулж, тэдгээрийг урт хугацаанд тогтвортой ажиллуулах шаардлагатай болжээ. Оюутолгой ордыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээний төслийн агуулгаас харахад, Айвенхоу Майнзын тал гэрээний гаршууд сайн мэргэжилтэнтэй, монголын тал энэ тал дээр “гар хоосон” зогсож байгааг ажиглаж болохоор байна.
9. Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын Гэрээг хэлэлцэх, батлахаасаа өмнө, гадаадын хөрөнгийн биржүүд дээр Айвенхоу Майнзын Оюутолгойн хувьцааг худалдаж цуглуулсан 3.7 тэрбум ам. долларын асуудлыг, хууль тогтоогчид албан ёсоор сонирхох нь зүйд нийцнэ. [5] Хувьцаа борлуулагч этгээд хууль бус үйлдэл хийсэн, шүүхээр шийдэгдэх асуудал үүссэн байх магадлалтай байна. Гэрээ байгуулахаасаа өмнө Канадын талтай гадаад харилцааны шугамаар холбогдож албан тодруулга авах нь зүйтэй байх. *Мөн, хөрөнгө оруулалтыг өнөөг хүртэл гаргасан зардал гэх “хэмжигдэхүүн” –ий хэр зэрэг бодитойг тодруулах зорилгоор аудит хийх, хийлгэх хэрэгцээ шаардлага үүсээд байна. [8]*
10. Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээний төслийг батлах тухай хуулийн төсөлд доорхи байгууллагуудын албан ёсны саналыг гаргуулж авах шаардлагатай байна. Үүнд:
 - а) Монголын хөрөнгийн биржийн санал, дүгнэлт;
 - б) Монголын худалдаа аж үйлдвэрийн танхимын санал, дүгнэлт;
 - в) МонголБанкны санал дүгнэлт;
 - д) Шинжлэх ухааны академийн холбогдох эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгийн санал, дүгнэлт;
 - е) Оюутолгой төслийн хэрэгжих боломж магадлалыг өөрийн үйлдвэрийн хөгжлийн жишээ, туршлагад тулгуурлан урьдчилж тооцсон Уул уурхайн Эрдэнэт үйлдвэрийн Ерөнхий мэргэжилтнүүдийн санал, дүгнэлт;
 - ф) Бусад;
11. Нийгмийн тогтолцоо, нийгмийн идеал тэс өөр байх үеийн гэрээ хэлэлцээр гэж голж гоочлолгүй Эрдэтийнхээ туршлагыг эргэж нэг хармаар байна. Эрдэнэтийн гэрээ их зовлон туулж сая ашгаа өгсөн ... өгч ч байна. Эрдэнэтийн гэрээг их муу гэрээ болсон гэдэг. Гэхдээ ... Эрдэнэтийн хамгийн гол ашиг нь, орчин цагийн Эрдэнэт хот өөрөө юм. Монгол Улс Оюутолгой гэдэг шинэ хоттой болох тухай санаа бол гэрээний арын фоныг бүрдүүлэх “үндсэн гол асуудал” –ын нэг болж тавигдах ёстой. Хот байгуулалтын асуудлаархи Оюутолгойн гэрээг дээр үеийн Эрдэнэтийн гэрээтэй жигнүүрийн таваг дээр зэрэгцүүлэн тавих замаар харьцуулалт хиймээр байна. Баяхан жишээлэхэд, Монгол – Оросын хамтарсан уул уурхайн баяжуулах Эрдэнэт комбинат ид баригдаж байхад, түүнтэй зэрэгцээд Эрдэнэт хотод өдөрт 1 сая төгрөг (1970 –аад оны сүүлч) –ийн хот байгуулалт, барилгажилтын ажил өрнөж байжээ. Барилга байнгаараа даллаж ажиллах хүчээ цуглуулсан Эрдэнэтийн туршлага ийм бөлгөө. Оюутолгойд монголчуудаа очуулъя ... ажиллуулъя гэвэл уурхайн хотоо сүндэрлүүлэх учиртай, эсрэг тохиолдол тэнд явуулын өөр хүмүүс ирэх болно. Монголын ард түмэн хөрөнгө оруулагчийнхаа хүч оролцоо, тусламжтайгаар орчин үеийн шинэ хот байгуулж чадсан туршлагатайгаа мартаж болохгүй болов уу.

Хот байгуулалтын чиглэлээр хамтран ажиллах, талуудын хөрөнгө оруулалтыг объект нэгбүрээр задлан тохиролцох ажлыг санаатайгаар орхигдуулсан гэж үзэж болохоор байна. Айвенхоу Майнз нь Оюутолгойг Гашуунсүхайттай холбох

автозам, нисэх онгоц бууж суух зурвас барих зэрэг харьцангуй бага зардал гарах объектыг хариуцаж, төмөр зам тавих, орон сууц барих, эмнэлэг сургууль байгуулах ... бүхэлдээ уурхайн хотыг босгох хөрөнгө оруулалтыг монголын талд “хуваарилсан” байна. [5]

12. Бороо гоулдын гэрээний гашуун сургамжийг ахинтаа давтах аюулаас найдвартай хамгаалах **хариуцлагын механизм** өнөө хир жинхэнэ ёсоороо тавигдаж амжаагүй байна. Энэ гэрээгээр гул барьж манай түнш биднийг мэхэлсэн. Тэд жил 2 тн. алт олборлоно гээд ... ар хударгаар ~10 тн. –ыг зөөж, монголын ард түмнийг тохуурхан доромжилж байлаа. Ийм юм харсан ард түмэн төр засаг руугаа чулуу шидэмтгий болдог. Монголын нийгмийг Тогтвортой байдлын гэрээнүүдээр тогтворгүй болгож болохгүй; гэсэн улстөрийн сэтгэмжийг ч шийдвэр гаргагчид тооцож үзэх нь зөв болов уу. Энэ бүхнийг эс огоорон Оюутолгойн ордыг ашиглах Хөрөнгө оруулалтын гэрээг нэн даруй хэлэлцэн батлавал засаг төрийн үйл ажиллагаанд эрсдэл нүүрлүүлэх аюул далласан эртэдсэн алхам болж болзошгүй.

Гэрээний төслийн зарим зүйл заалтыг өөрчилж өнгө засал хийх төдийхнөөр “аргалж”, түүнийг одоо байгаа чигээр нь баталж орхивол нийгэмд улстөрийн тогтворгүй байдал ... эсэргүүцэл тэмцэл өрнөөд эхэлж мэдэх юм. [5]

13. Оюу толгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээний хэрэгжилтийн дагуу өрнөх их бүтээн байгуулалтын талаар улс даяар өргөн далайцтай сурталчилгаа өрнүүлэх ажилбар дутагдсанаас үүдэн Гэрээг хүлээн авах нийгмийн сэтгэл зүй бэлтгэгдээгүй байна. Олборлох салбарын ил тод байдлын санаачилга –д хамаатуулан, ядаж “Мянганы зам” –ын хэмжээнд тайлбарлан таниулах бололцоо байсан гэж үзнэ. Хөрөнгө оруулалтын хэмжээ цараа, нөөц баялгийн агууламж, ашиг өгөөж ... бүхий л үзүүлэлтээрээ “Зууны шилдэг бүтээн байгуулалт” болох магадлалтай их үйлсийг чимээгүй дүнсгэр эхлүүлж болохгүй. Үзэл суртлаас үнэр амтаараа ялгагдах үнэн зөв “зар сурталчилгаа” тохиролцогц талуудыг ч чиг үүргээ бүрэн ухамсарлаж, хариуцлагаа өндөрсгөх, амлалтаа биелүүлэх чиглэл рүү хүчтэй түлхдэг. Үүнийг нөхөн хийх боломж нээлттэй хэвээр байна.
14. Гэрээний төсөлд байсхийгээд л “талууд тохиролцов” гэсэн “дахилт” байнга давтагдах юм. Ийм үг найруулга ... Гэрээний оршил хэсэгт ганцхан удаа дурдагдахад л хангалттай баймаар. “Өмнийн говийн хөгжил” гэх маягийн нэг сүрхий хаана ч байхгүй шинэ нэр томъёо олонтаа гарч байна. Энэ нь, Эх орны хөгжлийг тэтгэх нэгэн шинэ хөдөлгөгч хүчний хэмжээ царааг аймаг орон нутгийн ядмагхан унацаар хязгаарлах нь гэсэн болгоомжлол төрүүлээд байна. Эдгээр өнгөцхөн жишээнээс харахад Гэрээний төсөл тун түүхий байгаа нь илт. “Зуу хоносон юм, зуур хонох яахав”. “Яаралгүй яарах” зарчмаар Гэрээний төслийг олон түмэнд ил тодоор хэдэнтээ хэлцэж, Оюутолгойн гэрээг объектив хийгээд субъектив олон талаас нь шинжин дэнслэх хэрэгтэй. Дан ганц нүцгэн тоо баримт энд хангалттай өгөгдөхүүн болж чадахгүй.
15. Оюутолгойн ордыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээнд Монгол Улсын Засгийн газар “сул тал” –ын хэмжээнд хүрч очтолоо доош буусан байдал илт ажиглагдаж байна. Энэ байдлаас гарах, гаргахын тулд хууль тогтоогчид уг Гэрээний “мораль” –ийн асуудлыг тусад нь заавал хөндөж яримаар байна. Хөрөнгө оруулагчид, жишээ нь, ус **олбол** хэнд ч хэрэглүүлэхгүй гэсэн утгатай заалт оруулсан байна. Усыг хэрэглэх хэрэглэгч гэж тэд чухам хэнийг, юуг ойлгоод байгаа нь тодорхойгүй. Усны нөөцөө тодорхойлоогүй байж уурхай байгуулна, гэрээ байгуулна гэж ярих нь утгагүй, тодорхойлсон бол холбогдох мэдээллийг ил гаргаж тавих ёстой. Гэтэл усны нөөц бол байгаа юм. Төслийн хэрэгцээг 40 жил хангахад хүрэлцэхүйц усны нөөц Усны хэрэг эрхлэх газарт 2008 оны 11 сард бүртгэгдсэн байдаг. Мөн, Гэрээний 7.10.3 –т **Засгийн газрын хийх [бусад] ажлыг заасан нь ёс зүйгүй** хэрэг юм.

Айвенхоу Майнз тогтвортой байдлын гэрээ хийх асуудлаа анх тавьсанаас хойш өнгөрсөн 3 жил гаруйн хугацаанд, тэд, Оюу толгойн ордыг ашиглах ТЭЗҮ –ээ боловсруулсан нь гарцаагүй. Тэд өөртөө ашигтай гэрээ байгуулахын тулд ТЭЗҮ

—ээ монголын талд үзүүлэхгүй “нууж”, үзүүсэн ч баталгаажаагүй баахан тоо харуулж байна. [5]

16. Оюутолгойн гэрээний төсөлд, “ашигт малтмал ашиглалтын зөвшөөрөл эзэмшигч” гэдэг агуулгаа нарийн илэрхийлэхгүй нэр томъёог өөр газар зориуд хэрэглэж, “уурхай”, “уурхайн хот” гэсэн үг хэллэгээс “санаатайгаар” зайлхийсэн байна. Хөрөнгө оруулалтын гэрээний агуулгад, хөрөнгө оруулагчийн эзэмшдэг “тусгай зөвшөөрлийн тоо” —г хязгаарласан заалт оруулах нь чухал байна. Хөрөнгө оруулагчийн эзэмшдэг ашиглалтын талбай нь шинээр өгөгдсөн (нэмж авах) зөвшөөрлийн тоог дагаад өргөжин тэлсээр Оюутолгой “уурхайн эзэмшил газрынхаа хил хязгаараас хаа хамаагүй үсэрхийлэн халих боломж” —ийг хаах хэрэгтэй.
17. 125 сая долларын урьдчилгаа авах тухай “зээлийн гэрээ”, Гэнэтийн ашгийн татварыг орлохоор санал болгож буй нөөцийн ашгийн нэмэлт төлбөрийн тухай хуулийн төсөл зэргийг Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээнд хавсралт байдлаар оруулж ирж хэлэлцүүлэх нь зүйтэй. [9] Ингэхдээ, манай газрын хэвлийн баялаг (Оюутолгойн орд) —ийн эзэмших эрх ба өмчлөх эрх чухам хаана хадгадагдаж байгааг сайтар тооцох ёстой.
18. Төсөлд БНХАУ —ын шууд болон шууд бус оролцоог тухайлан сонирхох шаардлагатай. Хятадын талаас ирүүлсэн тодорхой төслийн саналууд бий. Бид өөрийнхөө бодлогыг зөв гаргах ёстой. Гэхдээ Хятадыг оролцуулахгүй гэсэн бодлого байж таарахгүй. [2]
Хятадын тал Оюутолгойн ордод эзэн суух далд сонирхолтой байх магадлалтай. Оюутолгой ордын эрдэс баялаг, алт мөнгө цаашдаа тэдний гадаад валютын нийт албан нөөцийг аривуулахад ашиглагдах бололцоо бий юу гэвэл бий. Яг энэ чиглэл рүү Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээ яваад өгөх нэг ноцтой аюул оршиж байгаа юм. [11]
19. Хөрөнгө оруулалтын [тухайн нэг] гэрээг байгуулах арга хэлбэр, нөхцөл шаадлага ... холбогдох бүх аспектиг зэрэг зэрэг тооцсон бэлэн загвар хаана ч байдаггүй гэж үзэж болохоор байна. Өөрөөр хэлбэл, Хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулах жишиг байдаг ч стандарт алга. Энэ юуг хэлээд байна гэхээр, тухайн гэрээнээс ашиг хүртэх асуудал нь, зөвхөн, гэрээний талуудын тохиролцооноос шууд хамаарна; гэсэн үг. Ийм нөхцөлд “асуудлыг баримжаатай болгох, өөрийн талыг хожмын ноцтой эрсдлээс сэргийлэх” зорилгоор “эцсийн шийдвэр гаргах дэгийг тогтоосон” баримт бичгээ эхэлж үйлдэх хэрэгтэй юм байна.
“Уул уурхайн салбарын хөгжлийн талаар төрөөс баримтлах бодлого” —ын баримт бичгийг эхэлж гаргалгүйгээр Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээний төслийг яаран хэлэлцэж боломгүй гэсэн түгээмэл нэг санаа яваад байна. Бидний бодлоор, Гадаадын түншүүдтэй хөрөнгө оруулалтын “Гэрээ хэлэлцээр байгуулах журмын тухай хууль” —ийг юун түрүүнд баталж гаргамаар байгаа юм. Төрийн бодлогын нэрлэж дурдсан 2 баримт бичгийн ядаж аль нэг нь батлагдаж гарсан байхад хаанахын ч, ямар ч хөрөнгө оруулалтын гэрээ хэлцлийн асуудал ихээхэн урагштай түргэн шуурхай шийдэгдэх боломж бүрдэнэ.

Ашигласан материал:

1. Оюутолгойн ордыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээний тухай Монгол Улсын хуулийн төсөлд Монголын уул уурхайн инженерүүдийн хөдөлгөөн, уул уурхайн салбарын хэсэг эрдэмтдээс нэгтгэж ирүүлсэн санал, дүгнэлт, УБ, 2009; [1]
2. Д. Содном, Монгол Улсын ашигт малтмалын ордыг үр ашигтай ашиглах асуудал, “Нээлттэй нийгэм форум” —ын захиалгын дагуу боловсруулсан санал, завлэмж, 18 хууд., УБ, 2007; [2]
3. Эдийн засагч, д-р., проф. Г. Пүрэвбаатар, “Оюутолгойн ордыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээний төсөлд хийсэн дүгнэлт”, 5 хууд., 2009.3.16; [5]

4. Б. Ариунжаргал, Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээний төслийн талаар өдөр тутмын сонинд нийтлэгдсэн матриалын шинжлэл (Контент анализ), СШОНХТ, 2 хууд., 2009.3.2; [6]
5. С. Нэргүй, “Хөрөнгө оруулалтын гээ ба түүний хэлбэрүүд”, нийтлэл, 2009; [7]
6. Нийгэм Форум / Орлогын ажиглагч хүрээлэн, №2, “Оюутолгойн орд газрыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээний талаахи санал, шүүмж”, 4 хууд., 2009.3.12; [8]
7. Н. Дорждарь, Монгол Улсын Засгийн газар, Айвенхоу Майнз Монголиа Инк ХХК –ийн хооронд байгуулах Оюутолгойн орд газрыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээний талаарх санал шүүмж, 2009.3.06; [9]
8. СШОНХ Төв, Эдийн засгийн бодит салбарын судалгааны баг, “Ашигт малтмалын салбарт хийгдэж байгаа хөрөнгө оруулалтын (Тогтвортой байдлын ...) гэрээний талаар нэгтгэж гаргасан судалгаа, мэдээл”, 90 хууд., 2009; [10]
9. Эдийн засагч, д-р., проф. П. Нэргүй, “Орос, хятадын эдийн засгийн хөгжлийн тодорхойломж” өгүүлэл, “Хөх толбо” сонин, 2009, №07, 08; [11]
10. Оюутолгойн үр өгөөжийн зарим асуудалд, нийтлэл,
11. Оюутолгойн ордыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээний асуудалд холбогдох сэдвээр хийсэн фокус ярилцлагын материалаас даархи нэр бүхий иргэн, мэргэжилтний хэлсэн үгийг ишлэв. Үүнд:
 - Инженер., д-р, проф. С. Авирмэд; [3]
 - Монгол Улсын Ерөнхий сайд асан Д. Содном; [4]
 - Улсын Их Хурлын гишүүн асан Р. Бадамдамдин; [12]
 - Монгол Улсын Ерөнхий сайд асан П. Жасрай; [13]
 - Монгол Улсын Ерөнхий сайд асан Д. Бямбасүрэн; [14]
 - Монгол Улсын сайд асан У. Барсболд; [15]
 - Судлаач Ц. Мөнх – Очир; [17]
 - С. Ариунгэрэл, Нийслэлийн Чингэлтэй дүүргийн иргэн, Байгаль орчны сайдтай хийсэн ярилцлага; [16]
12. Интернет мэдээллийн сангаас:
 - <http://oyutolgoi-blockbuster.blogspot.com/>
 - <http://sonin.mn/2009/03/17/>
 - <http://www.tsahimurtuu.mn/main/20050422399.htm>
 - <http://www.mongolnews.mn/unuudur.php?n=4858>
 - <http://origo.mn/24tsag/2007/07/24/8341>
 - <http://www.tsahimurtuu.mn/main/200709031287.ht>

УИН.МН
СУДАЛГААНЫ САН